

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
İLİTAM PROGRAMI

**KUR'ÂN-I KERİM DERS NOTLARI
(II. DÖNEM)**

**Hazırlayan:
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Maşuk ACAR**

Güncelleme: 01.01.2026

KOCAELİ, 2026

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ HAFTA

ÜNİTE I: İDĞAM KONUSU (الإدغام)	5
İDĞAM KONUSU (الإدغام).....	6
1. İdğâm'ın Tanımı.....	6
2. İdğâm'ın Öğeleri	6
3. İdğâm'ın Şartları.....	7
4. İdğâm'ın Kısımları.....	7
5. İdğâm-ı Maa'l-Ğunne	7
6. İdğâm-ı Bilâ Ğunne.....	9
ÖZET.....	10
DEĞERLENDİRME SORULARI	11

İKİNCİ HAFTA

ÜNİTE II: UYGULAMA.....	12
-------------------------	----

ÜÇÜNCÜ HAFTA

ÜNİTE III: İDĞAM KONUSU	14
İDĞAM KONUSU	15
(Mütemâsileyn, Mütekâribeyn, Mütecâniseyn).....	15
1. İdğam-ı Mütemâsileyn/Misleyn	15
2. İdğam-ı Mütecâniseyn.....	16
3. İdğam-ı Mütekâribeyn.....	18
ÖZET.....	19
DEĞERLENDİRME SORULARI	20

DÖRDÜNCÜ HAFTA

ÜNİTE IV: UYGULAMA	21
--------------------------	----

BEŞİNCİ HAFTA

ÜNİTE V: LÂM-I TA'RÎF'İN HÜKÜMLERİ.....	23
LÂM-I TA'RÎF'İN HÜKÜMLERİ	24
1. Lâm-ı Ta'rîf	24
2. İdğâm-ı Şemsiyye (الإدغام الشمسية)	24
3. İzhâr-ı Kameriyye (الإظهار القمرية).....	25
4. İzhâr-ı Kameriyye ile İlgili Bazı Notlar.....	26
ÖZET.....	27
DEĞERLENDİRME SORULARI	28

ALTINCI HAFTA

ÜNİTE VI: UYGULAMA	29
--------------------------	----

YEDİNCİ HAFTA

ÜNİTE VII: RÂ HARFİNİN OKUNUŞ BIÇIMLERİ	31
---	----

(HÜKMÜ'R-RÂ)	31
--------------------	----

RÂ HARFİNİN OKUNUŞ BIÇIMLERİ.....	32
-----------------------------------	----

1. Râ (ر) Harfinin Kalın Okunduğu Yerler:	32
---	----

2. Râ (ر) Harfinin İnce Okunduğu Yerler:.....	33
---	----

3. Râ (ر) Harfinin Hem Kalın Hem İnce Okunduğu Yerler:.....	34
---	----

4. Şeddeli Râ'ların Halleri:.....	35
-----------------------------------	----

ÖZET	36
------------	----

DEĞERLENDİRME SORULARI	37
------------------------------	----

SEKİZİNCİ HAFTA

ÜNİTE VIII: UYGULAMA	38
----------------------------	----

DOKUZUNCU HAFTA

ÜNİTE IX: LAFZATULLAH.....	40
----------------------------	----

LAFZATULLAH	41
-------------------	----

1. Allah lafzının ince okunuşu	41
--------------------------------------	----

2. Allah lafzının kalın okunuşu	41
---------------------------------------	----

3. Lafzatullâh'ın Hemzesinin Telaffuzu	42
--	----

ÖZET	43
------------	----

DEĞERLENDİRME SORULARI	44
------------------------------	----

ONUNCU HAFTA

ÜNİTE X: UYGULAMA.....	45
------------------------	----

ON BİRİNCİ HAFTA

ÜNİTE XI: ZAMİR KONUSU	47
------------------------------	----

ZAMİR KONUSU	48
--------------------	----

1. Zamirin Uzatılması	48
-----------------------------	----

2. Zamirin Uzatılmaması	49
-------------------------------	----

ÖZET	51
------------	----

DEĞERLENDİRME SORULARI	52
------------------------------	----

ON İKİNCİ HAFTA

ÜNİTE XII: UYGULAMA.....	53
--------------------------	----

ON ÜÇÜNCÜ HAFTA

ÜNİTE XIII: SEKTE VE HÂ-İ SEKT	55
--------------------------------------	----

SEKTE VE HÂ-İ SEKT	56
--------------------------	----

1. Sekte'nin Tanımı	56
2. Sekte Veçhini Uygulayan İmamlar	56
3. Sekte'nin Özellikleri.....	56
4. Sekte'nin Hükümü.....	57
5. İmâm Âsım'ın Hafs Rivayetine Göre Sekte Yapılan Yerler	57
6. Sekte Hâ'ları (Hâ-i Sekt / هَاءُ السَّكَّتِ)	59
ÖZET.....	60
DEĞERLENDİRME SORULARI	61
ON DÖRDÜNCÜ HAFTA	
ÜNİTE XIV: UYGULAMA	62
KAYNAKÇA	63

BİRİNCİ HAFTA

ÜNİTE I: İDĞAM KONUSU (الإدغام)

KONULAR

1. İdğâm'ın Tanımı
2. İdğâm'ın Öğeleri
3. İdğâm'ın Şartları
4. İdğâm'ın Kısımları
 - 4.1. İdğâm-ı Maa'l-Ğunne
 - 4.2. İdğâm-ı Bilâ Ğunne

AMAÇLAR

1. İdğâm kavramının dilsel ve tecvîd ilmi açısından referanslarını öğrenebilmek
2. İdğâmın Kur'ân lafızlarındaki uygulandığını kavrayabilmek
3. Hangi şartlarda idğâm yapılabileceğini öğrenebilmek
4. İdğâmın seslendirmede sağladığı kolaylığı kavrayıp uygulayabilmek
5. Nitelik ve nicelik bakımından idğâm çeşitlerini öğrenebilmek

HAZIRLIK SORULARI

1. İdğâm deyince ne anlıyoruz, araştırınız?
2. Maal-Gunne veya Bilâ Gunne deyince ne anlıyoruz, araştırınız?
3. Kelimelerde yapılan idğâmın Kur'ân'ı anlamaya ne gibi bir etkisi olabilir?
4. İdğâm ile ğunne arasında nasıl bir bağlantı olabilir, tartışınız?
5. İdğâmın kolaylık mefhumu ile ilişkisi olabilir mi, tartışınız?
6. Kur'ân tilavetinde idğâmın hükmünü bilmek ve tecvid birikimimize nasıl bir zenginlik katar?

İDĞAM KONUSU (الإدغام)

Giriş

Tenvin ve sâkin nûn, kendisinden sonraki harflerle irtibatlı ihfâ, izhâr, iklâb ve idğâm diye ifade ettiğimiz tecvid kaidelerinin ortaya çıkmasına neden olur. Bu başlık altında biz genel olarak tecvid kâidelerinden idğâm konusunu özel olarak da idğâm konusundaki iki bahsi işleyeceğiz. Bunlar; idğâm-ı maa'l-ğunne ile idğâm-ı bilâ-ğunne konularıdır.

Konuya giriş yapmadan önce idğâmın kelime anlamına bakalım.

1. İdğâm'ın Tanımı

İdğâm, bir şeyi bir şeyin içerisine katmak, girdirmek, bir şeyi bir şeyin içinde eritmek, ayırt edilmez hale getirmek demektir.

Terim olarak idğâm ise şu şekilde tanımlanır:

هُوَ إِدْرَاجُ الْحُرْفَيْنِ الْمُتَمَازِيَيْنِ أَوْ الْمُتَجَانِسَيْنِ أَوْ الْمُتَقَارِبَيْنِ فِي الْأَخْرِ

Mütemâsil (birbirinin aynı), mütecânis (mahreçleri bir, sıfatları farklı) veya mütekârib (mahrecinde veya sıfatında birbirine yakınlığı olan) iki harften birincisini, ikincisine katmaktır.

2. İdğâm'ın Öğeleri

İdğâmda iki öge vardır.

- 1) Müdğam (مُدْغَم): İdğâmda ilk harf olup katılan demektir.
- 2) Müdğamun fih (مُدْغَمٌ فِيهِ): İdğâmda ikinci harf olup kendisine katılan demektir.

İdğâm, harfin telaffuzunda kolaylık sağlamakta; iki harf idğâm yoluyla şeddeli gibi yapılarak tek harf şeklinde okunmaktadır.

Tanımda da zikredildiği gibi idğâmın yapılması için üç sebep vardır. Müdğam ve müdğamun fih olan harfler ya aynı harflerden (mütemâsil) oluşmalıdır. Ya mahreçleri aynı sıfatları farklı (mütecâniseyn) olmalıdır. Ya da mahreç veya sıfatlarında veya her ikisinde birden yakınlık bulunması gerekir.

3. İdğâm'ın Şartları

1. İdğâm edilecek harfler arasında idğâm sebeplerinden biri olmalıdır.
2. Müdğam ile müdğamün fih yan yana olmalı; ikisinin arasına idğâma engel olacak başka bir harf girmemelidir.
3. Müdğam sâkin (idğâm-ı kebir hariç) müdğamün fih harekeli olmalıdır. Mesela, (لَا تَقْضُصْنَ) kelimesinde bu şart bulunmadığından idğâm söz konusu değildir.
4. Müdğam, med harfi olmamalıdır. اَمُنُوا وَعَمِلُوا gibi...

4. İdğâm'ın Kısımları

İdğâm kendi içinde iki kısma ayrılmaktadır: İdğâm-ı Kebîr ve İdğâm-ı Sağîr.

a. **İdğâm-ı Kebir (Büyük İdğam):** Bu durumda Mudğam ile mudğamun fih harekeli olur. Bu aynı zamanda bazen (سَلَكُكُمْ) örneğinde olduğu gibi bir kelimedede bazen de (لَذَهَبَ) örneğinde olduğu gibi ayrı ayrı kelimelerde olabilir. Birinci örnekteki kef (ك) harflerinin birincisi ve ikincisi harekelidir. Bu durumda idğâm yapılırken sanki birinci kef ((ك)) harfi sakinmiş gibi okunmalıdır (سَلَكُكُمْ).

b. **İdğam-ı Sağir (Küçük İdğam):** Bu durumda Mudğam sakin mudğamun fih ise (إِذْهَبَ) örneğinde olduğu gibi harekelidir. Her kırâatte bulunan bu idğâm şekline, icrâsı (yapılması) kolay ve diğerine (ıdğâm-ı kebare) nispetle Kûr'an'da daha az bulunduğu için bu isim verilmiştir. Misaller:

فُلٌ رَبِّ ، مِنْ رَبِّهِمْ ، مَنْ يَعْمَلُ

İdğâmla ilgili bu genel bilgilendirmeden sonra konumuz olan idğâm-ı maa'l-ğunne ile idğâm-ı bilâ ğunne'yi inceleyebiliriz.

5. İdğâm-ı Maa'l-Ğunne

Ğunneli idğam, ğunne ile beraber yapılan idğam demektir. Tanımı şu şekildedir: Tenvîn veya nûn-ı sâkinden sonra şu dört harf (يَمُنُو) yani (ي - م - ن - و) harflerinden biri gelirse buna idğâm-ı maa'l-ğunne denilir.

Örnekler:

مِنْ وَآلٍ = مَوَالٍ
مَنْ يَعْمَلُ = مَيِّعَمَلٌ
كِتَابٌ مُبِينٌ = كِتَابٌ مُبِينٌ
مِنْ نَارٍ = مَنَارٍ

5.1. Yapılış Bakımından İdğâm-ı maa'l-ğunne

İdğâm-ı maa'l-ğunne harflerinde ortaya çıkan idğâm tam veya nakıs olma açısından ikiye ayrılır:

a) Tam idğâm-ı maa'l-ğunne

Tenvin veya nûn-ı sâkinden sonra mim (م) veya nûn (ن) harflerinden biri geldiğinde tam idğâm olur. Yani müdğâm olan birinci harften hiçbir eser kalmayacağı için müdğâmun fi'h olan ikinci harf sanki şeddeli okunur. Mesela:

مِنْ مَاءٍ ، عَذَابٌ مُّقِيمٌ ، مِنْ نُورِهِ ، صَوْرَةٌ مَاءٍ ، لَوْحٌ مَحْفُوظٌ ، إِنْ نَفَعَتْ

b) Nâkıs idğâm-ı maa'l-ğunne

Tenvin veya nûn-ı sâkinden sonra vav (و) veya ya (ي) harflerinden biri geldiğinde ise nâkıs idğâm olur. Müdğâm zâtı itibariyle müdğâmun fi'h'in içinde kaybolmakla birlikte herhangi bir sıfatı sebebiyle kendisini hissettirirse buna nâkıs idğâm denir. Mesela idğâm-ı maa'l-ğunne'de adından da anlaşılacağı üzere nûn'da ortaya çıkan ğunne sıfatı vav ve yâ harfinde olmamasından dolayı idğâmın eksik yani nâkıs olmasına neden olur. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir nokta vardır. O da idğâmın olabilmesi için nun ile vav veya ya harflerinin ayrı kelimelerde olması gerekir.

Sâkin nûn ile vâv ve yâ harfleri aynı kelimedede bulunursa bu durumda idğâm yapılmaz izhar olur. Örnek olarak şunları verebiliriz: (صِنَوَانٌ ، فِنَوَانٌ ، بُنْيَانٌ ، أَلْدُنْيَا) Bu, kelimedede şedde olmasını ve başka bir kelimeye benzemesini engellemek içindir. Başka bir ifadeyle kelimenin ana yapısını korumak amacıyla böyle yapılır.

5.2. İdğâm-ı maa'l-ğunne yapılma sebebi

Sâkin nûn ve tenvînden sonra “يَمْنُو” harflerinin idğâm yapılma sebebi “nûn” harfiyle aynı değildir (misliyet). “mîm” harfinde “nûn” harfiyle müşterek sıfatlara sahip değildir. “vâv” harfinde ise ğunne hariç müşterek sıfatlara sahip değildir. “Yâ” harfinde ise müşterek sıfatlarla birlikte “nûn” harfine mahreç yakınlığıdır.

5.3. İdğâm-ı maa'l-ğunnenin hükmü

İdğâm-ı maa'l-ğunne'nin hükmünü iki kısımda değerlendirebiliriz. Buna göre bütün kıraat imamları tenvin ve sakin nûn'dan sonra nûn (ن) ve mîm (م) harflerinden biri geldiğinde bunu idğâm-ı maa'l-ğunne yapmışlardır. Dolayısıyla idğâm-ı maa'l-ğunne yapılması vaciptir.

Vav (و) ve ya (ي) harflerine gelince İmam Hamza'nın birinci râvisi olan Halef hariç diğerleri ğunneli idğâm yani idğâm-ı maa'l-ğunne yapmıştır. Halef ise ğunneli idğâm yapmayarak idğâm-ı bilâ ğunne olarak okumuştur. Dolayısıyla bu iki harfteki ğunneli idğâm câizdir.

5.4. İdğâm-ı maa'l-ğunnenin mertebesi

İdğâm-ı maa'l-ğunne bir elif ile iki elif miktarı arasındadır. Yani bir buçuk elif miktarıdır.

6. İdğâm-ı Bilâ Ğunne

İdğâm-ı bilâ ğunne ğunnesiz yani burundan ses getirmeden yapılan idğâm demektir. Tenvîn veya nûn-ı sâkinden sonra lam (ل) ve ra (ر) harflerinden birisi gelmesi durumunda idğâm-ı bilâ ğunne olur.

Örnek olarak şunları verebiliriz:

مِنْ رَبِّهِمْ ، فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ، مِنْ لَدُنْكَ ، لَئِنْ لَمْ ، عَفُورٌ رَحِيمٌ

İdğâm-ı bilâ ğunne'de yapılan idğâmlar tam idğâmdır. İdğâm-ı bilâ ğunne örneklerde de görüldüğü üzere iki kelimedede ortaya çıkar. Kur'an-ı Kerim için de aynı şey geçerlidir. Nitekim tek kelimedede ortaya çıksaydı kelimenin yapısının değişmesi söz konusu olurdu.

6.1. İdğâm-ı Bilâ Ğunne Yapmanın Sebebi

İdğâm-ı bilâ ğunne yapmanın sebebi tenvin ve nûn-ı sâkin lam ve ra harflerinin birbirine mahreç olarak yakınlığıdır. Böylece okumada kolaylık sağlanmış olup iki harf şeddeli bir harfe çevrilmektedir.

6.2. İdğâm-ı Bilâ Ğunne'nin Hükmü

İdğâm-ı bilâ ğunnenin hükmü bütün kıraat âlimlerine göre aynı olduğundan vaciptir. Ğunneli olmaması sebebiyle tutulmaz. Dolayısıyla da bir tutma süresi yoktur.

ÖZET

Sözlükte “örtmek, kaplamak” anlamına gelen idğâm, “bir şeyi diğer bir şeye katmak, bir harfi başka bir harfe katmak, çiğnemedi yutmak, burnundan konuşmak” anlamlarında kullanılmaktadır. Tecvîd terimi olarak ise, “Sakin bir harfin harekeli bir harfe, her ikisi de şeddeli bir harf olacak şekilde katılmasıdır” veya “Mahreç ve sıfatları aynı olan veya mahreçleri bir sıfatları farklı olan ya da mahreçleri ve sıfatları birbirine yakın olan iki harften birincisini, ikincisine katmaktır.”

İdğâmı meydana getiren iki temel unsur vardır. Bunlar “Müdğam” ve “Müdğamun fih”tir. Müdğam (المدغم), idğâm edilecek olan yani kendisinden sonraki harfe katılacak olan, birinci sakın harfe; müdğamun fih (المدغم فيه) ise idğâmın kendisinde gerçekleştirildiği, yani sakın olan birinci harfin kendisine katıldığı ikinci harfe denir.

İdğâmın gerçekleşmesi için bir takım şartlar bulunmaktadır. Bu şartlar; a) mudğam ile mudğamun fih’in yazıda yan yana bulunması ve aralarına idğâma mani bir harfin girmemesi gerekir. Mudğam ile mudğamun fih aynı kelimedede bulunabilecekleri gibi ayrı ayrı kelimelerde de bulunabilirler b) mudğam sakın, mudğamun fih harekeli olmalıdır c) sakın olan mudğamın, harf-i med olmaması gerekir d) mudğam ile mudğamun fih arasında sekte bulunmaması gerekir e) idğâm edilecek harflerin, mahreç ve sıfat bakımından birbirleriyle mütemasil veya mütecanis ya da mütekarib olması gerekir. Birbirleriyle *mütemasil*, *mütecanis* veya *mütekarib* olan harflerin boğaz harfleri de olmaması gerekir.

Nitelik bakımından idğâmlar iki kategoride ele alınırlar. İdğâm edilen birinci harfin zat ve sıfat bakımından ikinci harfin içinde tamamen kaybolması ve tamamen ikinci harfe dönüşmesine tam idğâm; idğâm edilen birinci harfin ikinci harfe mahreç itibarıyla dönüşüp, sıfat bakımından dönüşmemesine nakıs idğâm denir. Yine nicelik bakımından idğâmlar da, idğâm-1 kebir ve idğâm-1 sağır olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. İdğâm-1 kebir, mudğam (birinci harf) ile mudğamun fih (ikinci harf) olan harflerin her ikisinin de harekeli olması halinde gerçekleşen idğâmdır. İdğâm-1 sağır ise, mudğam (birinci harf) sakın, mudğamun fih (ikinci harf) harekeli olması halinde gerçekleşen idğâmdır.

İdğâmın faydası seslendirmedeki kolaylıktır. Çünkü dil, aynı veya yakın mahrece iki defa gitmek yerine bir defa gitmek suretiyle telaffuzu kolaylaştırmakta ve akıcı hale getirmektedir.

Tenvîn veya nûn-1 sâkinden sonra şu dört harf (يَمُنُو) yani (ي - م - ن - و) harflerinden biri gelirse buna idğâm-1 maa’l-ğunne; Tenvîn veya nûn-1 sâkinden sonra lam (ل) ve ra (ر) harflerinden birisi gelmesi durumunda ise idğâm-1 bilâ ğunne olur.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi İdgâm-ı maa'l-ğunne'nin mertebesidir?

- a) Bir buçuk elif miktarıdır
- b) İki eliften fazladır
- c) Bir elif miktarıdır
- d) Hadr okuyuşunda bir eliftir

2. Aşağıdakilerden hangisi İdgâm-ı bilâ ğunne'nin doğru hükmüdür?

- a) Caiz
- b) Şartlı vacip
- c) Mübah
- d) Vacip

3. **مَنْ رَبِّهِمْ** âyet-i kerimesinde aşağıdaki tecvid hükümlerinden hangisi vardır?

- a) İdgâm-ı maal-ğunne
- b) İdgâm-ı bilâ ğunne
- c) İdgâm-ı mütekâribeyn
- d) İdgâm-ı misleyn

4. **صُورَةَ مَا** âyet-i kerimesiyle ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi doğrudur?

- a) Ğunnesiz okunur
- b) Ğunne yapmak caizdir
- c) İdgâm-ı maal-ğunne vardır
- d) İdgâm-ı bilâ ğunne vardır

5. Aşağıdakilerden hangisi **هُوَ إِدْرَاجُ الْحَرْفَيْنِ فِي الْآخِرِ** ifadesinin doğru karşılığıdır?

- a) İki harften birini hafzetmektir
- b) İki harfin birbirinden uzaklaştırılmasıdır
- c) İki harften birini diğerine tercih etmektir
- d) İki harften birini diğerine katmaktır

İKİNCİ HAFTA

ÜNİTE II: UYGULAMA

KONULAR:

- **YÜZÜNE OKUMA** (Kur'ân-ı Kerim'i Karşılıklı Okuyarak Tecvid Konularını Usulüne Uygun Olarak Tatbik Etmek)

-2. CÜZÜN SON 10 SAYFASI

-EZBER: *LEYL, ŞEMS, BELED SURELERİ*

ÜÇÜNCÜ HAFTA

ÜNİTE III: İDĞAM KONUSU

(Mütemâsileyn, Mütekâribeyn, Mütecâniseyn)

KONULAR

1. İdğâm-1 Mütemâsileyn/Misleyn
2. İdğâm-1 Mütekâribeyn
3. İdğâm-1 Mütecâniseyn

AMAÇLAR

1. İdğâm kavramının dilsel ve tecvîd ilmi açısından referanslarını öğrenebilmek
2. İdğâmın Kur'ân lafızlarındaki uygulamasını kavrayabilmek
3. İdğâmın çeşitlerini öğrenebilmek
4. İdğâmın seslendirmede sağladığı kolaylığı kavrayıp uygulayabilmek
5. Nitelik ve nicelik bakımından idğâm çeşitlerini öğrenebilmek

HAZIRLIK SORULARI

1. Mütemâsileyn deyince ne anlıyorsunuz, araştırınız?
2. Mütekâribeyn deyince ne anlıyorsunuz, araştırınız?
3. Mütecâniseyn deyince ne anlıyorsunuz, araştırınız?
4. Kelimelerde yapılan idğâmın Kur'ân'ı anlamaya ne gibi bir etkisi olabilir?
5. İdğâm ile ğunne arasında nasıl bir bağlantı olabilir, tartışınız?
6. İdğâmın kolaylık mefhumu ile ilişkisi olabilir mi, tartışınız?
7. Kur'ân tilavetinde idğâmın hükmünü bilmek tecvid birikimimize nasıl bir zenginlik katar?

İDĞAM KONUSU

(Mütemâsileyn, Mütekâribeyn, Mütecâniseyn)

Giriş

İdğâm, telaffuzda kolaylığı ve akıcılığı sağlamak için yapılır. İdğâmların yapılmasına zemin hazırlayan nedenler, kelimeyi telaffuz etme esnasında harfler arasında meydana gelen temâsül, tecânüs ve tekârub keyfiyetidir. Temâsül, aynı olan iki harf arasındaki idğâmı; tecânüs, mahreçleri aynı, sıfatları farklı olan harfler arasındaki idğâmı; tekârub ise, mahreçleri ve sıfatları birbirine yakın olan harfler arasındaki idğâmı ifade etmektedir.

Şimdi bu üç konuyu tek tek ele almaya çalışacağız.

1. İdğam-ı Mütemâsileyn/Misleyn

Lügatte misleyn, ikisi birbirine eşit olan şeylere denir. İstilahta ise, **mahreçleri ve sıfatları aynı** olan (مَا اتَّخَذَا مَخْرَجًا وَصِفَةً) iki harften birincisi sâkin ikincisi harekeli olarak birbirine uğrarsa birincisini ikincisine idğam edip -müşedded bir harf gibi- okumaya denir.

Misaller:

فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ ، مِنْ نَارٍ ، قَدْ دَخَلُوا ، أَنْ اضْرِبَ بِعَصَاكَ

Yazıda birbirinden ayrı, okuyuşta ise bitişik olan iki harfin aldığı son şekil şöyledir:

فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ ، مِّنَّارٍ

Söz konusu iki harf aynı kelimedede bulunurlarsa, tek harf ile yazılırlar ve iki harfin birbirine idğâm edildiğini göstermek için de üzerine şedde işareti konur. “الْحَقُّ” , “جَمًّا” ve diğer örneklerde olduğu gibi.

İdğam-ı misleyn iki kısma ayrılır:

a) İdğam-ı Misleyn Maa'l-ğunne (Ğunneli idğam-ı misleyn)

Mim (م) ve nun (ن) harflerinde gerçekleşen idğamdır. Dolayısıyla sâkin mimden sonra harekeli bir mim veya sakin bir nun harfinden sonra harekeli bir nun gelmesi durumunda bunlar kendi aralarında idğam edilirler. Örnek:

وَهُمْ مِنْ ، وَمَنْ نُعَمِّرُهُ ، صُمْ ، ظَنَّ

Burada dikkat edilmesi gereken husus, bu harfleri idğam ile okurken nun ve mim'deki ğunne sıfatlarını belirtmek için, bir buçuk elif miktarı (okuyuş hızına göre değişmekle birlikte) tutmak gerektiğidir. Bu durum diğer idğam çeşitleri için söz konusu değildir.

b) İdğam-ı Misleyn Bila ğunne (Ğunnesiz idğam-ı misleyn)

İdğâm-ı misleyn bila ğunne: “م” ile “ن” harflerinin dışındaki harflerin, birincisi sakin ikincisi harekeli olduğunda, birincisinin ikincisine idğâm edilmesine denir.

بَلِّ لَجُؤَا ، يُدْرِكُكُمْ ، إِذْ ذَهَبَ ، رَبَّنَا ، أَوَّلَ ، يَوْدُ

Yukarıda da değindiğimiz üzere bu idğam çeşidi için özel bir tutma zamanı ayrılmaz.

Aşağıdaki misallerden de anlaşılacağı üzere, eğer birinci harf, med hafi ise bu tür yerlerde idğam yapılmaz.

الَّذِي يُؤَسُّوسُ ، فِي يَوْمٍ ، قَالُوا وَهُمْ ، آمَنُوا وَعَمِلُوا

2. İdğam-ı Mütecâniseyn

“Mahreleri aynı, sıfatları farklı (مَا اتَّحَدَا مَخْرَجًا وَخْتَلَفَا صِفَةً) olan iki harften birincisinin sâkin, ikincisinin ise harekeli olarak peş peşe gelmesi durumunda, sâkin olan birinci harfin (müdğâmın) harekeli olan ikinci harfe (müdğâmün fihe) idğâm edilmesine, yani şeddeli olarak okunmasına “İdğâm-ı mütecâniseyn” denir.

2.1. İdğâm-ı Mütecâniseyn Olan Harfler

İmam Âsım ve onun râvisi Hafs, harflerin çıkış yerlerine göre mütecânis olan harfleri üç grupta toplamışlardır:

- a) Tı (ط), Dâl (د) ve Te (ت) Harfleri
- b) Se (ث), Zâl (ذ) ve Zı (ظ) Harfleri
- c) Be (ب) ve Mîm (م) Harfleri

Şimdi sırasıyla bunları açıklamaya çalışacağız:

a) Tı (ط), Dâl (د) ve Te (ت) Harfleri:

Bu üç harfin çıkış yerleri, mahreleri (dilin ucunun, üst ön iki dişin yarısına dokundurularak çıkartılırlar) aynı; Ancak sıfatları farklıdır. Kırâat imamlarının ittifakıyla bunları tam idğam yaparak okumak vaciptir.

1. Dâl (د) ve te (ت) harfleri arasındaki idğâm: Bu iki harf, ince harflerdendir. Birincisi sâkin, ikincisi harekeli olarak peş peşe geldiklerinde şeddelenerek birbirlerine tam idğâm edilirler. Örnekler:

أَثَقَلْتِ دَعْوَا اللَّهِ = أَتَقَلَّدَعْوَا اللَّهِ
أُجِييْتُ دَعْوَتُكُمَا = أُجِييَّدَعْوَتُكُمَا
عَبَدْتُمْ = عَبَّدْتُمْ
فَدَّ تَبَيَّنَ = فَتَبَيَّنَ

2. Te (ت) ve Tı (ط) harfleri arasındaki idğâm: Bu iki harften “te” ince, “tı” ise kalın harflerdendir. Bunlar da birbirlerinden önce veya sonra gelebilmektedirler. “Te” harfinin “tı” harfinden önce sâkin olarak geldiği durumlarda tam bir idğâm yapılırken “tı” harfinin “te” harfinden önce sâkin olarak geldiği durumlarda nâkıs bir idğâm yapılır.

لَنْ بَسَطْتَ ، فَرَطْتُمْ ، أَحَطْتُ ، وَ قَالَتْ طَائِفَةٌ

b) Se (ث), Zâl (ذ) ve Zı (ظ) Harfleri:

Bu üç harfin mahreci birbiriyle aynıdır, sıfatlarında farklılık vardır. Bunlar, üst ön dişlerin dil ucunun üst yüzüne temas ettirilmesiyle çıkartılırlar. Ancak bunların sıfatlarında farklılık vardır ve bu farklılık harflerin seslendirilmesi sırasında kendisini belli eder.

1. Se (ث) ve Zâl (ذ) harfleri arasındaki idğâm: Kur’ân’da tek örneği A’râf 176.

âyetindedir (يَلْهَثُ ذَلِكَ) Asım kıraatinde idğamlı (يَلْهَثُ ذَلِكَ) veya izharlı (يَلْهَثُ ذَلِكَ) olarak iki şekilde okunması da caizdir.

2. Zâl (ذ) ve Zı (ظ) harfleri arasındaki idğâm: Bu iki harften zâl harfi sâkin olarak bir kelimenin sonunda, zı harfi de ikinci kelimenin başında harekeli olarak buldukları takdirde, zâl harfi zı harfinin içine katılarak zı harfi şeddeli bir harf gibi birbirine tam bir idğâm ile idğâm edilmiş olur. Hükümü vaciptir. Örnek: إِظْلَمُوا = إِظْلَمُوا

c) Be (ب) ve Mîm (م) Harfleri:

“Be” harfinin sâkin olarak bir kelimenin sonunda, “mîm harfinin ise harekeli olarak ikinci kelimenin başında bulunmasıdır.

Tek örneği Hûd suresi 42. âyet-i kerimesindedir: (يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا) Bu cümle okunurken idğâm yapılacağından (يَا بُنَيَّ ارْكَمْنَا) şeklinde “be” harfinin “mîm” harfine çevrilip, onun içinde tamamen eritilerek kaybedilmesi ve mîm harfinin şeddeli bir şekilde tam bir idğâm ile okunmasıyla yapılır.

Burada idğâm yapılıp yapılmaması konusu ihtilâflıdır. Âsım kıraatinde hem idğamlı hem de izharlı okunması caiz olan bu kelimenin idğâm yapılarak okunması tercih edilmiş olup 1,5 elif miktarı tutulur.

3. İdğam-ı Mütekâribeyn

“Mahreç veya sıfatları yahut hem mahreçleri hem de sıfatları bakımından birbirleriyle yakınlığı (مَا تَقَارَبَا مَخْرَجاً أَوْ صِفَةً) olan iki harften birincisi sakin, ikincisi harekeli olarak yan yana gelirse, birinci harfin ikinci harfe idğam edilmesine “İdğam-ı mütekâribeyn” denir.”

1. Lâm (ل) ve Râ (ر) Harflerinin İdğâmı:

Herhangi bir kelimenin son harfi sâkin bir lâm, hemen arkasından gelen ikinci kelimenin ilk başındaki harf de harekeli bir râ olursa, lâm harfi, râ harfine tam bir idğâm ile idğâm olunur. Hükümü ittifakla vaciptir. Örnekler:

وَقُلْ رَبِّ = وَفُرِّبِ
بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ = بَرَفَعَهُ اللَّهُ

2. Kaf (ق) ve Kef (ك) Harflerinin İdğâmı:

“Kâf” harfi sâkin, kendisinden sonra harekeli bir “kef” gelirse olur. Tam veya nakıs olarak yapılması caizdir. Kur’ân’da tek örneği vardır: أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ = أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ (Mürselât, 20).

ÖZET

Temâsül, tecânüs ve tekârüb keyfiyetinden kaynaklanan idğâmlar üç tanedir. İdğâm-1 misleyn, İdğâm-1 Mütecâniseyn ve İdğâm-1 Mütekâribeyn. idğâm-1 misleyn, mahreçleri aynı olan iki harften birincisi sakin, ikincisi harekeli olarak yan yana geldiğinde birinci harfin ikinci harfe idğâm edilmesidir. “وَقُلْ لَهُمْ” , “جَمًا” , “حُبًا” örneklerinde olduğu gibi. Ğunne sıfatı taşımaları hasebiyle “م” ve “ن” harflerinin birbirine idğâm edilmesine idğâm-1 misleyn maa’l-ğunne; “م” ile “harflerinin dışındaki harflerin, birbirine idğâm edilmesine ise idğâm-1 misleyn bila ğunne denir.

Mahreçleri aynı, sıfatları farklı olan iki harften birincisi sakin, ikincisi harekeli olarak yan yana geldiklerinde, birinci harfin ikinci harfe idğâm edilerek okunmasına İdğâm-1 Mütecâniseyn denir. Mütecanis harfler üç grupta toplanır:

- a) “أثقلت دعوا , ,“همت طانفتان , ,“قالت طانفة“ harfleridir. “ت, د, ط” harfleridir.
- b) “إذ ظلمتم , ,“يلهث ذلك“ harfleridir. “ث, ذ, ظ” harfleridir.
- c) “يابني اركب معنا“ harfleridir. “م, ب” harfleridir.

Mahreçleri veya sıfatları, ya da hem mahreçleri hem de sıfatları birbirine yakın olan iki harften birincisi sakin, ikincisi harekeli olarak yan yana geldiklerinde birinci harfin ikinci harfe idğâm edilmesi vacip olur ve bu idğâma, İdğâm-1 Mütekâribeyn denir. Mütekarib harfler iki şekilde kategorize edilir.

- a) “قل رب , ,“بل رفعه الله“ harfleri: “ز” ve “ل” harfleri.
- b) “ألم نخلقكم“ harfleri: “ك” ve “ق” harfleri.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. **قَالَتْ طَائِفَةٌ** ayeti ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

- a) İdğâm-1 mütekâribeyn vardır
- b) İdğâm-1 misleyn maal-ğunne vardır
- c) İdğâm-1 mütecâniseyn vardır
- d) İdğâm yapılamaz

2. Aşağıdakilerden hangisi İdğam yapmanın gerekçeleri arasında sayılamaz?

- a) Tenâsüb
- b) Tecânüs
- c) Tekârub
- d) Temâsül

3. Mahreç veya sıfatları yahut hem mahreçleri hem de sıfatları bakımından birbirleriyle yakınlığı olan idğam çeşidi hangisidir?

- a) İdğâm-1 Mütekâribeyn
- b) İdğâm-1 Mütecâniseyn
- c) İdğam-1 Bilâ ğunne
- d) İdğam-1 Şemsiyye

4. Zâl (ذ) ve Zı (ظ) harfleri arasındaki idğâm çeşidi aşağıdakilerden hangisidir?

- a) İdğâm-1 Mütekâribeyn
- b) İdğâm-1 Mütecâniseyn
- c) İdğam-1 Bilâ ğunne
- d) İdğam-1 Şemsiyye

5. **فَغْفِرْ لِي** ayeti ile ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- a) İdğâm-1 mütekâribeyn vardır
- b) İdğam-1 bilâ ğunne vardır
- c) İdğam yoktur
- d) İdğâm-1 mütecâniseyn vardır

DÖRDÜNCÜ HAFTA

ÜNİTE IV: UYGULAMA

KONULAR:

- **YÜZÜNE OKUMA** (Kur'ân-ı Kerim'i Karşılıklı Okuyarak Tecvid Konularını Usulüne Uygun Olarak Tatbik Etmek)

- **3. CÜZÜN İLK 10 SAYFASI**

- **EZBER: *FECR, GÂŞİYE, A'LÂ SURELERİ***

BEŞİNCİ HAFTA

ÜNİTE V: LÂM-I TA'RÎF'İN HÜKÜMLERİ

(أحكام لام التعريف)

KONULAR

1. Lâm-1 Ta'rîf
2. İdğâm-1 Şemsiyye
 - 2.1. Ğunneli idğâm-1 şemsiyye
 - 2.2. Ğunnesiz idğâm-1 şemsiyye
3. İzhâr-1 Kameriyye
4. İzhâr-1 Kameriyye ile İlgili Bazı Notlar

AMAÇLAR

1. Lâm harfinin telaffuzundaki zorlukları giderebilmek
2. Lâm harfinin harekeli ve sâkin durumda kelime içerisinde alacağı fonetik durumları kavrayabilmek
3. Kur'ân'ı daha düzgün, daha ahenkli ve tecvîde uygun bir şekilde okuyabilmek
4. Kur'ân'ı okuma esnasında karşılaşılacak telaffuz zorluklarını ortadan kaldırabilmek

HAZIRLIK SORULARI

1. Lâm-1 Ta'rîf deyince ne anlıyorsunuz, araştırmınız?
2. İdğâm-1 Şemsiyye ve izhar-1 Kameriyyeyi tanımak Kur'ân'ın okunuşuna ne gibi bir etkisi olabilir?
3. İdğâm-1 Şemsiyye ve izhar-1 Kameriyye arasındaki farklar neler olabilir, tartışınız?
4. Kur'ân kelimelerinde uygun yerlerde idğam yapmanın hedefi sizce neler olabilir, araştırmınız?

LÂM-I TA'RÎF'İN HÜKÜMLERİ

1. Lâm-ı Ta'rîf

Elif (ا) ve lâm (ل) harflerinden oluşan takıdır. Bu takı, isimlerin başına gelir. Belirli olmayan (nekra) kelimeyi belirli (marife) hale getirir. “elif-lâm” takısındaki elif, hemze-i vasıl kabul edildiğinden vasıl (geçiş) durumunda okunmaz. Ancak “elif” harfi okuyuşta bulunmasa da yazıda meydana çıkar.

“Elif-lâm” takısından sonra gelen kelimeye göre iki durum ortaya çıkar. Buna göre ya idğâm ya da izhâr yapılarak okunur. İdğâm yapılan harflere şemsî harfler (الحروف الشمسية); izhâr yapılan harflere de kamerî harfler (الحروف القمرية) denilir. Şimdi bu iki durumu ortaya koyalım.

2. İdğâm-ı Şemsiyye (الإدغام الشمسية)

Lâm-ı ta'rîf'ten sonra şemsî harflerden biri gelirse idğâm-ı şemsiyye olur. İdğâm-ı şemsiyyede idğâm, tam idğâm olup “elif-lâm” kendisinden sonra gelen şemsî harflere tamamen kalb edilerek idğâm yapılır. Arapçada güneş anlamına gelen “şems” kelimesi, tıpkı güneş ortaya çıktığında yıldızların kaybolmasına benzetilerek “elif-lâm”ın tamamen kaybolmasına işaret eder. Şemsî harfler toplam 14 harf olup şunlardır:

ت ، ث ، د ، ذ ، ر ، ز ، س ، ش ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ل ، ن

Aynı zamanda bu harfler şu beyitte de ifade edilmiştir:

ثُبُّ ، ثَمَّ ، دَعْ ، ذُبَّأ ، رَمَى ، زِدْ ، سَمْعَةً ، شِمِّ ، صَدْرَ ، ضَيْفٍ ، طَابَ ، ظَنَّ ، لُهُ ، نَعَمَ

İdğâm-ı şemsiyye ile ilgili örnek olarak şunları verebiliriz.

الرَّحْمَنُ ، الشَّمْسُ ، التَّوَابُ ، الذِّكْرُ ، الرَّحِيمُ ، الدِّينُ ، الصِّرَاطُ ، التَّائِبُ

İdğâm-ı şemsiyye kendi içinde iki gruba ayrılır:

a) Ğunneli idğâm-ı şemsiyye: (الإدغام الشمسية مع الغنة)

Şemsî harflerden sadece “nûn” harfi lâm-ı ta'rîf'ten sonra gelirse ğunneli idğâm-ı şemsiyye olur. Zira ğunne sıfatı “nûn” harfinin sıfat-ı lâzimesidir. Örnek:

وَمِنَ النَّاسِ ، وَالتَّجْمِ ، وَالتَّزَعَاتِ ، مَلِكِ النَّاسِ

Not: Bu arada ğunneli idġâm-ı şemsiyye için idġâm-ı misleyn olur diyemeyiz. Zira aynı olan iki harf idġâm yapılmamaktadır. Açıklama babında şöyle söyleyebiliriz. Mesela “النَّاس” ifadesi asıl olarak “النَّاس” şeklindedir. Yani “lam” harfi ile “nûn” harfi idġâm yapılmaktadır.

b) Ğunnesiz idġâm-ı şemsiyye (الإدغام الشمسية بغير غنة)

Lâm-ı ta‘rîf’ten sonra “nûn” dışındaki şemsî harfler gelirse ğunnesiz idġâm-ı şemsiyye olur. Buna göre şemsî harflerden 13’ü bu gruba girer. Örnek:

وَالصَّفَات ، وَالصُّحَى ، وَالطُّور ، وَالسَّمَاء ، وَاللَّيْل

Bu 13 harften lâm-ı ta‘rîften sonra şemsî harflerden “lâm” harfi gelirse aynı zamanda idġâm-ı misleyn bilâ gunne olur. وَاللَّيْل kelimesinde olduğu gibi.

Not: Kur’ân’daki bazı kelimelerde bulunan “elif-lâm” harfleri, lâm-ı ta‘rîf olmayıp kelimenin aslından olmasından dolayı idġâm-ı şemsiyye olmaz. Örnek:

... فَالْتَقَمَهُ الحَوْتُ... (es-Saffât, 37/42): Kelimenin aslı “lakime/L-K-M”dir.

... إِذِ التَّقَيْتُمْ... (el-Enfâl, 8/44): Kelimenin aslı “lakiye/L-K-Y”dir.

... فَالْتَقَى المَاء... (el-Kamer, 54/12): Kelimenin aslı “lakiye/L-K-Y”dir.

وَالْتَقَتِ السَّاقُ بالسَّاقِ (el-Kıyâme, 75/29): Kelimenin aslı “lefete/L-F-T”dir.

... وَأَخْتِلافُ ألسِنَتِكُمْ وألوانِكُمْ... (er-Rûm, 30/22): “Elsine” lisân’ın, “Elvân” ise levn’in çoğuludur.

3. İzhâr-ı Kameriyye (الإظهار القمرية)

Lâm-ı ta‘rîf’ten sonra kamerî harflerden biri gelirse izhâr olur. İzhâr harfin açık bir şekilde okunması demektir.

Kamerî harfler, şemsî harfler dışında kalan 14 harftir.

Buna göre kamerî harfler şunlardır:

أ، ب، ج، ح، خ، ع، غ، ف، ق، ك، م، و، ه، ي.

Bu harfler ayrıca şu beyitte de toplanmıştır:

أَبْعَ حَبْجِكَ وَحَفَ عَقِيمَهُ

Örnekler:

الْقَمَر ، الْمُفْلِحُونَ ، الْغَيْب ، الْعَالَمِينَ ، الْمُؤْمِن ، الْحَمْد ، الْكَبِير ، الْحَج ، الْأَمْن

İzhâr-ı kameriyye denilmesinin sebebi geceleyin yıldızlar ile ayın bir arada bulunmasından yola çıkarak teşbih yapılmış olmasıdır.

4. İzhâr-ı Kameriyye ile İlgili Bazı Notlar

Sakin lâm'ın okunuşu esnasında “lâm” harfine hareke vermekten kalkale yapar gibi okumaktan kaçınılmalıdır. Bunun oluşmaması için lâm'ın mahrecinin akabinde boşluk olmaksızın kamerî harfin mahrecine gidilmesidir. Eğer beklenilirse dil, mahreçten ayrılmakla birlikte diğer mahrece gidilmediğinden boşlukta kalacaktır ki bu durumda da yukarıda açıklanan hareke verme veya kalkale yapma gibi bir okuyuşun ortaya çıkmasına sebep olur.

Kur'ân'daki bazı kelimelerde bulunan “elif-lâm” harfleri, lâm-ı ta'rîf olmayıp kelimenin aslından olmasından dolayı izhâr-ı kameriyye olmaz.

Örnekler:

أَهْبِئُكُمْ النَّكَاثِر (et-Tekâsür, 102/1): Kelimenin aslı “ لهي / L-H-Y”dir.

...يَغْلِبُوا الْفَيْن... (el-Enfâl, 8/66): Kelimenin aslı “ ألف / E-L-F”dir.

...فَأَهْمَهَا فَجُورَهَا... (eş-Şems, 91/8): Kelimenin aslı “ لهم / L-H-M”dir.

...وَإِخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ... (er-Rûm, 30/22): Kelimenin aslı “ لون - لسان”dir.

...وَأَلْقَى الْأَلْوَاِحَ... (el-A 'râf, 7/150): Kelimenin aslı “ لقي / L-K-Y”dir.

...وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ... (el-Feth, 48/26): Kelimenin aslı “ لزم / L-Z-M”dir.

ÖZET

“أل” takısındaki lam harfi kendisinden sonra gelen harflerin cinsine göre ya idğam edilerek ya da izhar edilerek okunur. Bu sebeple hece harflerini Ğemsî ve kamerî harfler olarak ikiye ayırmak mümkündür.

Şemsî olanlar ن ، ل ، ط ، ظ ، ط ، ض ، ص ، ش ، س ، ز ، ر ، ذ ، د ، ث ، ت harfleridir. İşte “أل” denilen lam-1 tariften sonra bu harflerden biri gelirse “ل” harfi (الرَّحْمَن) misalinde olduğu gibi bu harflere idğam edilerek okunur. Buna idğam-1 Şemsiye denir.

Şemsî harflerden sadece “nûn” harfi lâm-1 ta‘rîf’ten sonra gelirse ğunneli idğâm-1 şemsiyye olur. Söz konusu “nûn” dışındaki şemsî harfler gelirse ğunnesiz idğâm-1 şemsiyye olur.

Eğer “أل” denilen lam-1 tariften sonra (أَبْعَ حَجَّكَ وَحَفَّ عَقِيمَهُ) harfleri gelirse “ل” bu harflere idğam edilmeyerek (الْحُقُّ) misalinde olduğu gibi izhar ile okunur. Buna da izhar-1 kameriyye denir.

Kur’ân’daki bazı kelimelerde bulunan “elif-lâm” harfleri, lâm-1 ta‘rîf olmayıp kelimenin aslından olmasından dolayı izhâr-1 kameriyye olmaz.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. **أَلْهِكُمْ النَّكَاتِرَ** ayetinde altı çizili yer ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi doğrudur?

- a) İzhâr-ı kameriyye vardır
- b) İdğâm-1 Şemsiyye vardır
- c) İdğâm veya izhar yoktur
- d) “El” takısı mevcuttur

2. Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde izhâr-ı kameriyye harfleri dışında başka harf barındırır?

- a) أ ، ب ، ج ، ح ،
- b) ه ، ي ، ب ، د ،
- c) ق ، ك ، م ، و ،
- d) خ ، ع ، غ ، ف ،

3. Aşağıdaki harflerden hangisi Şemsî harflerden biridir?

- a) م
- b) ق
- c) ع
- d) ط

4. **س** harfi ile alakalı aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

- a) Sîn harfi idğam harflerinden biridir
- b) Sîn harfi izhar harflerindedir
- c) Sîn harfi kamerî harflerindedir
- d) Sîn harfi şemsî harflerden biri değildir

5. “*Lâm-ı ta‘rîf*ten sonra kamerî harflerden biri gelirse olur.” Boşluğa aşağıdakilerden hangisinin gelmesi uygundur?

- a) İdğam
- b) İklab
- c) İhfâ
- d) İzhar

ALTINCI HAFTA

ÜNİTE VI: UYGULAMA

KONULAR:

- **YÜZÜNE OKUMA** (Kur'ân-ı Kerim'i Karşılıklı Okuyarak Tecvid Konularını Usulüne Uygun Olarak Tatbik Etmek)

- **3. CÜZÜN SON 10 SAYFASI**

- **EZBER: TÂRIK, BURÛC SURELERİ**

YEDİNCİ HAFTA

ÜNİTE VII: RÂ HARFİNİN OKUNUŞ BIÇİMLERİ

(HÜKMÜ'R-RÂ)

KONULAR

1. Râ (ر) Harfinin Kalın Okunduğu Yerler
2. Râ (ر) Harfinin İnce Okunduğu Yerler
3. Râ (ر) Harfinin Hem Kalın Hem İnce Okunduğu Yerler
4. Şeddeli Râ'ların Halleri

AMAÇLAR

1. Râ harfinin telaffuzundaki zorlukları giderebilmek
2. Râ harfinin harekeli ve sakin durumda kelime içerisinde alacağı fonetik durumları kavrayabilmek
3. Kur'ân'ı daha düzgün, daha ahenkli ve tecvîde uygun bir şekilde okuyabilmek
4. Râ harfinin nerede kalın, nerede ince okunabileceğini kavramak ve Kur'ân'ı okurken hatalara düşmemek
5. Râ harfinin okunuşundaki bazı yaygın hataları düzelterip ortadan kaldırabilmek

HAZIRLIK SORULARI

1. Hükmü'r-râ denince ne anlıyoruz, araştırınız?
2. Râ harfine neden özel bir başlık açıldığını araştırınız?
3. Söz konusu okuyuş çeşitlerine yön veren temel faktörler neler olabilir?
4. Her bir okuyuş biçiminin ayrı özellikleri bulunmalı mıdır, neler olabilir araştırınız?
5. Râ harfinin kalın ve ince okunması arasında telaffuzda/mahreçte ne gibi farklılıklar ortaya çıkar, tartışınız?
6. Râ harfinin farklı okunuş biçimlerinde mahreç ve sıfatların etkisi var mıdır, araştırınız?

RÂ HARFINİN OKUNUŞ BIÇİMLERİ

Giriş

Râ (ر) harfinde asl olan kalın okumaktır. Dile en yakın ve uygun telaffuz şekli budur. Harfler arasında “tekrir” (sesin mahreçte tekrarlanması titreşim yapması) sıfatına sahip tek harf râ’dır. Bununla birlikte “râ” harfinin çeşitli okunma şekilleri vardır. “Râ” harfi, diğer harfler içerisinde okunma hükümleri en çok olan harftir. “Râ”nın hükümleri konusunda müstakil tecvîd kitapları dahi yazılmıştır. Kırâat-ı Asım ve rivâyet-i Hafs’a göre “râ” harfinin 12 türlü okunuş şekli vardır. Bunlardan beş yerde kalın, dört yerde ince, üç yerde ise kalın veya ince okumak caiz görülmüştür. Kalın okunan yerler için “tefhim”, ince okunan yerlere de “terkîk” denir.

Şimdi bunları misalleriyle tek tek incelemeye çalışalım:

1. Râ (ر) Harfinin Kalın Okunduğu Yerler:

Râ harfinin kalın okunmasına “tefhim” denir. Râ harfini “5” yerde kalın okumak” vaciptir. Çünkü kıraat imamlarının hepsi bu noktada ittifak etmişlerdir. Bu “râ” harfine “er-râü'l-müfahhama” denir.

1.1. Râ (ر) harfinin harekesi, fetha (üstün) veya damme (ötre) ise kalın okunur.

Misal:

أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا	:(Cin, 72/10),
إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ	:(Kiyâme, 75/23),
فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ	:(Tîn, 95/6),
رَحْمَةً مِّن رَّبِّي	:(Kehf, 18/97).

1.2. Râ (ر) harfi sakin olup makabli meftuh (üstün) veya madmum (ötre) olursa kalın okunur.

Misal:

أَرْسَلْنَا	:(Bakara, 2/151),
فُرْنَا	:(Tâhâ, 20/113),
مُرْشِدًا	:(Kehf, 18/17),
فُرْقَانًا	:(Enfâl, 8/29),
بُرْهَانًا	:(Nisâ, 4/174).

1.3. Râ (ر) harfî vakıf sebebiyle sakin ve râ'dan önceki harf da sakin, daha önceki harfin harekesi fetha (üstün) veya zamme (ötre) olursa kalın okunur

Misal:

وَالْعَصْرِ : (Asr, 103/1),

مَطْلَعِ الْفَجْرِ : (Kadr, 97/5),

لَفِي خُسْرٍ : (Asr, 103/2),

بَعْدَ عُسْرِ : (Talâk, 65/7).

1.4. Râ sakin olup makablinde (kendinden evel) arizi bir kesra bulunursa yine kalın okunur. Ârizi kesranın asıl hakkı sükûndur. Mesela vasl hemzesinin kesrası (اِرْجِي) iki sakinin bir araya gelmesinden dolayı meydana gelen, (اِمَّا اِرْتَابُوا) gibi izafet ya'sına ittiba için gelen kesra (رَبِّ اِرْجُونَ) gibi.

Misal:

اِمَّا اِرْتَابُوا : (Nûr, 25/50),

اِرْجِي : (Fecr, 89/28),

لِمَنْ اِرْتَضَى : (Enbiyâ, 21/28),

اِنْ اِرْتَبْتُمْ : (Mâide 5/106).

1.5. “Râ” harfî sakin olur, makablindeki harfî harekesi de kesra olur ve mâbadinde isti'lâ harflerinden meftuh olarak bir harf bulunursa “râ” harfî kalın okunur.

Misal:

فِرْطَاسٍ : (En'âm, 6/7),

فِرْقَةٍ : (Tevbe, 9/122),

اِرْصَاداً : (Tevbe, 9/107),

مِرْصَاداً : (Nebe, 78/21).

İsti'lâ harfleri şunlardır: ظ ، ق ، ط ، غ ، ض ، ص ، خ

2. Râ (ر) Harfinin İnce Okunduğu Yerler:

Yukarıda da belirtildiği üzere “râ” harfî dört yerde ince okunmaktadır. Bu dört maddenin hükmü vaciptir. Şimdi sırasıyla bunları açıklamaya çalışalım:

2.1. “Râ” harfinin harekesi ister başta, ister ortada, ister sonda olsun kesre olunca ince okunur. Bu “râ” harfine “er-râü'l-murakkaka” denir.

Misal:

رَجَالٌ : (Nûr, 24/37),

عَبْرٌ : (Fâtîha, 1/7),

لَيْلَةُ الْقَدْرِ : (Kadr, 97/3).

2.2. “Râ” harfî sakin olur makablindeki harfin harekesi meksûr olursa, “Râ” harfî ince okunur.

Misal:

وَاسْتَعْفِرْهُ : (Nasr, 110/3),

رَبِّ اغْفِرْ لِي : (Nûh, 71/28).

2.3. “Râ” harfî sakin olur makablindeki harfte sakin olur onun makablindeki harf meksûr olursa “Râ” harfî yine ince okunur.

Misal:

الذِّكْرُ : (Furkân, 25/18),

حَجْرٌ : (En’âm, 6/138),

السِّحْرُ : (Tâhâ, 20/71),

وَلَا بُكْرٌ : (Bakara, 2/68),

بَشِيرٌ : (Mâide, 5/19),

نَذِيرٌ : (Mâide, 5/19).

2.4. “Râ” harfî sakin olur makablinde de “lîn” harflerinden “ي/yâ” harfî bulunursa, vakf halinde “râ” harfî ince okunur. Burada normalde kalın okunması gereken “râ” harfî, lîn harfinden dolayı ince okunmaktadır.

Misal:

خَيْرٌ : (Âl-i İmrân, 3/157, Nisâ, 4/77),

السَّيْرُ : (Sebe, 34/18)

Not: Hûd suresi 41. ayette geçen (مَجْرِبَهَا) kelimesinde fetha olduğu halde imâle vechinin varlığı sebebiyle râ harfî ince okunur. Bu okunuşun hükmü ise caizdir. Burada da kaide gereği kalın okunması gerekirken imaleden dolayı râ harfî ince okunmuştur.

3. Râ (ر) Harfinin Hem Kalın Hem İnce Okunduğu Yerler:

Râ harfinin hem ince hem kalın okunmasına “hulf” denir. Râ harfî “üç” yerde hem kalın hem de ince okunur ki hükmü caizdir. Çünkü kıraat imamlarından bir kısmı kalın okumayı bir kısmı da ince okumayı tercih etmişlerdir. Şimdi bu yerleri örnekleriyle açıklamaya çalışalım:

3.1. Râ harfi sakin olur makablindeki harfin harekesi de kesra olur ve mâbadinde isti'lâ harflerinden kâf (ق) harfi kesralı bulunursa bu durumda râ harfini ince veya kalın okumak caizdir. Bunun Kur'ân'da tek örneği “كُلُّ فِرْقٍ” (Şu'arâ, 26/63) kelimesidir.

3.2. Râ harfi vakf sebebiyle sakin, râ'dan önce de “hurûf-i isti'lâ”dan sâd (ص) veya tâ (ط) harflerinden biri sakin olarak bulunur ve bunlardan önceki harfin harekesi kesra olursa râ harfini ince veya kalın okumak caiz olur.

Misal:

عَيْنَ الْقَطْرِ : (Sebe', 34/12),

مِنْ مِصْرَ : (Yûsuf, 12/21).

Bu ikinci misalde râ harfini kalın okumak daha uygun görülmüştür. Çünkü vasl halinde râ'nın harekesi fetha olmaktadır. İbnu'l-Cezeri, (مِصْرَ) kelimesindeki râ harfinin kalın; (الْقَطْرِ) kelimesindeki râ harfinin de ince okunmasını tercih etmiştir. (en-Neşr c. 2 s. 106)

3.3. Kelimenin aslına delalet etmesi bakımından ince; vakıf halinde makabline nazaran kalın okunan râ'lar:

فَأَسْرٍ : (Hûd, 11/81; Hicr, 15/65; Duhân, 44/23),

أَنْ أَسْرٍ : (Tâhâ, 10/77),

إِذَا يَسْرٍ : (Fecr, 89/4).

Kaide uyarınca, vakıf halinde bu kelimelerdeki râ'ların kalın okunması gerekir. Ancak, bu gibi kelimelerin asılları itibariyle sonlarında bulunan ve fakat yazıda görünmeyen “yâ” harflerine işaret etmek üzere ince okunmaları da caiz görülmüştür. Örneğin أَنْ أَسْرٍ kelimesinin aslı: أَنْ أَسْرِي şeklindedir.

4. Şeddeli Râ'ların Halleri:

Şeddeli “Ra”larda bulunan hareke iki “Ra”yı da kapsar yani şeddeler gelen harekeye tabidir. Gelen hareke üstün ve ötre ise iki “Ra” da kalın esre ise ince okunur. يَفْرُ kelimesinin şeddesiz hali يَفْرُرُ dur.

Hükmü'r-Râ konusunun ince okunan bölümün 2. kuralı gereği ”Ra” cezimli olursa kendinden önceki harfin harekesine tabidir, bu örnekteki cezimli ”Ra”dan önceki harfin harekesi kesralı (esreli) olduğu için ”Ra”nın ince okunması gerektiği halde şeddenin harekesi ötre olduğundan iki ”Ra” da kalın okunur. مِنْ شَرِّ kelimesinin şeddesiz hali مِنْ شَرِّ dir.

ÖZET

A- “Râ” Harfinin Kalın Okunduğu Yerler:

- 1- “Râ” harfinin harekesi ister başta, ister ortada, ister sonda olsun üstün veya ötre olduğu zaman makabline mabadine bakılmadan daima kalın okunur.
- 2- “Râ” harfi sakin, makabli üstün veya ötre olduğu zaman kalın okunur.
- 3- “Râ” harfi sakin, makabli de sakin, onun makabli üstün veya ötre olursa yine kalın okunur.
- 4- “Râ” harfi sakin olur ve makablindeki harfin harekesi de arızî olursa “râ” harfi yine kalın okunur.
- 5- “Ra” harfi sakin olur, makablindeki harfin harekesi de kesre olur ve mabadinde isti’lâ harflerinden meftuh olarak bir harf bulunursa “Ra” harfi kalın okunur.

B- “Râ” Harfinin İnce Okunduğu Yerler:

Yukarıda da belirtildiği üzere “Râ” harfi dört yerde ince okunmaktadır:

- 1- “Râ” harfinin harekesi ister başta, ister ortada, ister sonda olsun kesre olunca ince okunur.
- 2- “Râ” harfi sakin olur makablindeki harfin harekesi meksûr olursa, ince okunur.
- 3- “Râ” harfi sakin olur makablindeki harfte sakin olur onun makablindeki harf meksûr olursa “yine ince okunur.
- 4- “Râ” harfi sakin olur makablinde de “Lîn” harflerinden “ي/yâ” harfi bulunursa, vakf halinde “Râ” harfi ince okunur.

C- Râ Harfinin İnce Veya Kalın Okunabileceği Yerler:

Râ harfini üç yerde ince veya kalın okumak mümkündür. Bu yerler:

- 1- Râ harfi sakin olur makablindeki harfin harekesi de kesre olur ve mâba’inde ist’ilâ harflerinden biri bulunursa bu durumda Râ harfini ince veya kalın okumak caizdir.
- 2- Râ harfi sakin olur makablinde de “ص” ve “ط” harflerinden biri sakin olarak bulunur ve bu harflerin makablindeki harf de kesre olursa bu durumda Râ harfini vakf halinde ince veya kalın okumak mümkün olur.
- 3- “فأسر”, “إذا يسر”, “أن أسر” gibi kelimelerde, Râ harfini ince veya kalın okumak mümkündür.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. **مَطَّعِ الْفَجْرِ** ayeti ile ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- a) Râ harfi ince okunur
- b) Râ harfi kalın okunur
- c) Râ harfi hem ince hem kalın okunur
- d) Râ harfi kendinden sonraki harfe bağlıdır

2. **Râ harfinin ince okunması ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?**

- a) “Râ” harfi sakin olur makablindeki harfin harekesi meksûr olursa, ince okunur.
- b) “Râ” harfinin harekesi ister başta, ister ortada, ister sonda olsun kesre olunca ince okunur.
- c) “Râ” harfi sakin olur makablindeki harf de sakin olur onun öncesindeki harfin harekesi meksûr olursa, ince okunur.
- d) “Râ” harfi sakin olur makablinde de “lîn” harflerinden “**و/vâv**” harfi bulunursa, vakf halinde “râ” harfi ince okunur

3. **Aşağıdaki kelimelerden hangisi hem ince hem kalın okunabilir?**

- a) أَنْ أَسْرٍ
- b) مِنْ شَرٍّ
- c) حَجْرٍ
- d) عَيْرٍ

4. **“Kırâat-ı Asım ve rivâyet-i Hafs’a göre “râ” harfinin türlü okunuş şekli vardır.”**

Boşluğa aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- a) 8
- b) 12
- c) 10
- d) 14

5. **Aşağıdakilerden hangisi “ârizî kesra”nın anlamıdır?**

- a) Yerleşik kesra
- b) Tamamlayıcı kesra
- c) Kalıcı kesra
- d) Geçici kesra

SEKİZİNCİ HAFTA

ÜNİTE VIII: UYGULAMA

KONULAR:

- **YÜZÜNE OKUMA** (Kur'ân-ı Kerim'i Karşılıklı Okuyarak Tecvid Konularını Usulüne Uygun Olarak Tatbik Etmek)

- **4. CÜZÜN İLK 10 SAYFASI**

- **EZBER: İNŞİKÂK, MUTAFFİFÎN SURELERİ**

DOKUZUNCU HAFTA

ÜNİTE IX: LAFZATULLAH

KONULAR

1. Allah Lafzının İnce Okunuşu
2. Allah Lafzının Kalın Okunuşu
3. Lafzatullâh'ın Hemzesinin Telaffuzu

AMAÇLAR

1. "Allâh" Lafza-i Celâl'inin Kur'ân'da geçtiği tüm şekilleriyle doğru biçimde telaffuz edilmesini öğrenmek
2. Lafzatullâh'ın kırâat farklılığına konu olan yönünü öğrenmek
3. Lafzatullâh'ın farklı biçimlerdeki tilâvet ve telaffuzunun amacını kavramak
4. Lafzatullah'ın ince ve kalın okunuşlarının örneklerini tatbik etmek

HAZIRLIK SORULARI

1. Lafza-i celâl veya lafzatullah deyince ne anlıyorsunuz, araştırınız?
2. Lafzatullah'ı kalın veya ince okurken mana üzerinde ne gibi bir etkisi olabilir, araştırınız?
3. Kur'ân'ı öğrenen bir talebenin bu hükümleri bilmesi gerekli midir, tartışınız?
4. Kur'ân'da vukû bulan Allah lafızlarının hepsinde bu hükümler geçerli midir, araştırınız?
5. Bu hükümlerin tatbik edilmesinin Kur'ân'ı dinleyenler üzerindeki etkisini irdeleyiniz?

LAFZATULLAH

Giriş

Lafzatullah konusu her tecvid kitabında bulunmamakla birlikte bu bahsin önemli olduğu kanaatindeyiz. Zira Kur'an'ın sahibi olan Allah lafzının telaffuzundaki özel durumu dikkate alarak okumak durumundayız.

Lafzatullah, kelime anlamı olarak Allah lafzı, Allah kelimesi anlamındadır. Lafza-i celâl veya ism-i celâl diye de isimlendirilir.

Allah lafzının köküyle ilgili birçok görüş kitaplarımızda zikredilmektedir. Bu görüşlerin sayısı otuzdan fazladır. Bunlar arasında Allah lafzının özel isim olması öne çıkan görüştür.

Kur'an'daki kullanımına baktığımızda beş yerde “اللَّهُمَّ” olmak üzere Allah lafzı toplam 2702 defa geçmektedir.

“Lâm” harfi ince harfler grubundandır. Ancak Allah lafzının özel bir durumu olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim bir tecvid kaidesi olarak Allah lafzına baktığımızda okuyuşuyla ilgili kalın ve ince olmak üzere iki tarzının olduğunu görürüz.

1. Allah lafzının ince okunuşu

Biraz önce de ifade ettiğimiz üzere “lam” harfinde aslolan ince okunmasıdır. Bununla birlikte Allah lafzında ince okunabilmesi için lafzatullah'ın makablinin harekesinin kesra (esre) olması gerekir.

Örnekler:

لِلَّهِ ، بِاللَّهِ ، بِاسْمِ اللَّهِ ، دُونَ اللَّهِ ، رِزْقِ اللَّهِ ، بِآيَاتِ اللَّهِ ، مِنْ عِنْدِ اللَّهِ

2. Allah lafzının kalın okunuşu

Şayet lafzatullah kelimesinden önceki harfin harekesi fetha (üstün) veya zamme (ötre) olursa bu durumda Allah lafzı kalın okunur.

Örnekler:

أَنَّ اللَّهَ ، كَلَامِ اللَّهِ ، وَمَا لِلَّهِ ، عَلَى اللَّهِ ، فَلَعْنَةُ اللَّهِ ، أَنْزَلَ اللَّهُ ، كِتَابَ اللَّهِ ، عِنْدَ اللَّهِ

Allah lafzı dışında “اللَّهُمَّ” lafzı da aynı kurala tabi olarak kalın veya ince okunur.

Kalın Okumaya Örnek: وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ ، سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ ، مَرِيَمَ اللَّهُمَّ

İnce okumaya örnek: قُلِ اللَّهُمَّ

Lafzatullah'ın kalın okunmasının Allah'ı ta'zîm (yüceltme) amaçlı olduğu ya da ince okunmasının okuyuşu güzelleştirme maksatlı olduğu şeklindeki yorumlar sonradan hikmet kabilinden söylenmiş sözlerdir. Kur'ân-ı Kerim'in bütününde olduğu gibi bu okuyuşta da peygamberimizden nasıl öğrenildiyse o şekilde okumak işin aslı ve esasıdır. Yani Efendimiz (s.a) nasıl okumuşsa onu taklit etmek gerekir.

3. Lafzatullâh'ın Hemzesinin Telaffuzu

الله Lafza-i Celâl'inin hemzesi en az bir elif veya daha fazla uzatıldığı takdirde soru anlamı oluşacağı için, bu açıdan Lafza-i Celâl'in telaffuzu önem arz etmektedir. Örneğin, **أَللَّهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ**

“Allah mı daha hayırlıdır yoksa onların ortak koştukları mı?” (Neml 27/59) ayetinde yer alan Lafza-i Celâl'in hemzesi, elife çevrilmiş olan “istifham hemzesi” sebebiyle uzatılarak okunmakta ve böylece müşriklere yönelik, “ilzam” ve “istihza” içerikli bir soru ortamı oluşmaktadır. Dolayısıyla Lafza-i Celâl'in hemzesinin uzatılarak okunması bu makamda güzel düşmüştür. Fakat aynı Lafza-i Celâl'in hemzesinin namaz ve tilâvet esnasında getirilecek olan tekbirlerin yanı sıra, herhangi bir istifham anlamı taşımayan bir ayet ortamında uzatılarak okunması kesinlikle caiz değildir. Zira böyle bir okuma “lahn-ı celî” (açıktan açığa irap hatası) diye isimlendirilen; manayı bozacak derecede bir kıraat hatası oluşturacaktır.

Not: Allah lafzının kalın veya ince okunması Allah lafzından önceki harfin harekesiyle ilgilidir. Yani Allah lafzının kalınlık veya incelikte bir etkisi yoktur.

Hatırlatma: Ferî harflerden olan lâm-ı müfahhame veya müsakkale Nâfi kıraatinin Verş rivayetinde kalın okunmaktadır. Kalın okunma sebebi ise lâm'ın harekesinin fetha (üstün) olması ve makablinin ise sakin veya fethalı (ط، ظ، ص) harflerinden birinin olmasıyla.

Örnek: **فَيُصَلُّبُ، أَظْلَمُ، الطَّلَاقُ، الصَّلَاةُ**

ÖZET

Allah “الله” lafza-i celâli kendisinden önce esre yer aldığında ince, üstün ve ötre yer aldığında ise kalın okunur. “اللهم” lafzı için de aynı durum söz konusu olup, Lafzatullâh’ın kalın okunmasında daima “tazîm” amacı gözetilmiştir.

Nâfi kıraatinin Verş rivayetinde ferî harflerden olan lâm-ı müfahhame/müsakkale, Lafzatullah’la birlikte bazı hususi yerlerde de kalın okunmaktadır. İmam Âsım’ın Hafs rivayetinde ise söz konusu lâm harfi sadece Allah lafzının muayyen kısımlarında kalın okunmaktadır.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. **قُلِ اللَّهُمَّ** kelimesinde bulunan lafzatullah nasıl okunur?

- a) Kalın okunur
- b) Hem ince hem kalın okunabilir
- c) İnce okunur
- d) Ne ince ne de kalın okunur

2. *“Kur’ân’daki kullanımına baktığımızda Allah lafzı, toplam defa geçmektedir.”*

Boşluğa aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- a) 2750
- b) 2709
- c) 2742
- d) 2702

3. **Lafza-i Celâl’in hemzesinin, elife çevrilerek ve uzatılarak okunmasına sebep olan hemzenin adı nedir?**

- a) İstişhâd hemzesi
- b) İstifham hemzesi
- c) İstitâle hemzesi
- d) İstifâl hemzesi

4. **Aşağıdaki durumlardan hangisinde lafzatullah kalın okunur?**

- a) Mâkabli fethalı olursa
- b) Mâkabli kesralı olursa
- c) Mâkabli medli olursa
- d) Mâkabli cezimli olursa

5. **Aşağıdaki durumlardan hangisinde lafzatullah ince okunur?**

- a) Mâkabli meftûh olursa
- b) Mâkabli meksûr olursa
- c) Mâkabli merfû olursa
- d) Mâkabli meczûm olursa

ONUNCU HAFTA

ÜNİTE X: UYGULAMA

KONULAR:

- **YÜZÜNE OKUMA** (Kur'ân-ı Kerim'i Karşılıklı Okuyarak Tecvid Konularını Usulüne Uygun Olarak Tatbik Etmek)

- **4. CÜZÜN SON 10 SAYFASI**

- **EZBER: İNFİTÂR, TEKVÎR SURELERİ**

ON BİRİNCİ HAFTA

ÜNİTE XI: ZAMİR KONUSU

(الضَّمائر)

KONULAR

1. Zamirin Uzatılması
2. Zamirin Uzatılmaması

AMAÇLAR

1. Zamirlerin seslendirme biçimini öğrenebilmek
2. Hangi şartlarda zamirlerin uzatıldığını kavrayabilmek
3. Zamirlerde nasıl durulacağını öğrenebilmek
4. Zamirle ilgili kuralların istisnalarını öğrenebilmek

HAZIRLIK SORULARI

1. Zamîr deyince ne anlıyoruz, araştırınız?
2. Zamir hatalarından kaynaklanan sonuçlar neler olabilir, araştırınız?
3. Zamirlerin uzatılması veya uzatılmamasının anlama ne gibi bir etki yaptığını araştırınız?

ZAMİR KONUSU

Giriş

Kur'ân-ı Kerîm, Yüce Allah'ın kelâmı olup her türlü kusurdan ve tutarsızlıktan uzak, mükemmel bir hitâb olarak indirilmiştir. Bu itibarla Kur'ân okuyanların, bu mükemmelliği bozacak ve anlam bozukluğuna neden olabilecek okuyuşlardan özenle kaçınmaları; meydana gelen bu hataları en aza indirme gayreti içerisinde olmaları gerekir. Çünkü özellikle namaz ibadeti, Kur'ân-ı Kerim kırâat edilerek ifa edilmektedir. Bu sebeptendir ki, Müslümanların dillerini doğru şekilde okumaya yatkın hale getirmeleri önem arz etmektedir.

Bu cümleden olmak üzere, tecvidin bütün konularında olduğu gibi zamir konusunda da gereken ehemmiyetin gösterilmesi, bu anlam bozukluğunu engellemeye yönelik önemli bir teşebbüs olduğunu belirtmekte fayda vardır.

Zamir, sözlükte bir şeyi “gizlemek”, “üstünü örtmek” anlamlarına gelir. “مِنْهُ، بِهِ” gibi kelimelere *zamir* denilmesinin sebebi, kinâye oldukları şeyin ismini ve kendisini gizleyip gâib hükmüne getirdikleri içindir. Tecvit konusu olarak ele alınan *zamir* ise, kelimelere bitişen (muttasıl), müfred müzekker gâib zamiridir. Bu zamirin bir diğer adı da, “hâ-i kinâye”dir. Bunun sebebi, müfred müzekker, gâipten kinâye olmasındandır.

1. Zamirin Uzatılması

Öncelikle zamirlerin harekeleri fetha (üstün) olamayacağını burada belirtmekte fayda var. Sadece esre ve ötreli olurlar. Bu durum kendisinden önceki harfin harekesine göre şu şekilde değişir:

1. Zamirin Harekesinin Ötre Olması: Zamirden önceki harf meftûh, mazmûm veya sakin/ yâ dışındaki med harfi ise zamirin harekesi ötre olur. “هُوَ، هُوَ، مِنْهُ، هُوَ، خُدُوهُ” örneklerinde olduğu gibi.

2. Zamirin Harekesinin Esre Olması: Zamirden önceki harf meksûr veya sakin/harf-i med veya harf-i lîn yâ ise, harekesi esre olur. “فِيهِ، بِهِ، لِقَوْمِهِ، إِلَيْهِ” örneklerinde olduğu gibi.

Asım kıraatının Hafs rivayetinde bu kuralın iki istisnası vardır. Birincisi, Kehf, 63. ayette yer alan “وَمَا أُنْسَانِيَهُ” kelimesi; ikincisi de Feth, 10. ayetteki “عَلَيْهِ اللَّهُ” kelimesidir. Bu zamirleri Hafs ötre ile okurken diğer imamlar kaideye uyarak esreli okumaktadırlar.

Zamirler, iki şekilde okunabilirler. Bir takım şartlara bağlı olarak uzatılır veyahut uzatılmazlar. Şimdi iki türlü okunan zamirlerle ilgili hususları açıklamaya çalışalım.

1.1. Eğer zamirden önceki harfin harekesi üstün (ُ) veya ötre (ُ) olursa, vasl halinde (geçiş durumunda) zamir ötreli olarak sonunda med harflerinden vav (و) varmış gibi “Û” sesiyle uzatılarak okunur.

إِنَّهُ = إِنَّهُ ، صَاحِبُهُ = صَاحِبُهُ ، مَا لَهُ ، رَبُّهُ...

1.2. Eğer zamirden önceki harfin harekesi esre (-) ise vasl halinde zamir esreli olarak, sanki sonunda med harflerinden yâ (ي) varmış gibi “î” sesi ile uzatılarak okunur.

بِهِ = بِهِ ، مِنْ قَوْمِهِ = مِنْ قَوْمِهِ ، لَوْلِيهِ ، رَبِّهِ...

Bunlara aynı zamanda “sılâ” ile okuma denir.

1.3. Şayet zamirden sonra sebep-i medden hemze gelirse medd-i munfasıl olur ve dört elif miktarı çekilir.

مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ

Bu zamirden sonra Sebeb-i medd'en Hemze vâki' olmazsa, bu zamîri, Medd-i tabî olarak okur ve bir elif miktârı uzatılır.

Not: Asım kıraâtının Hafs rivâyetinde bu kuralın bir istisnası vardır. Zümer Sûresi'nin 7. âyetindeki “يَرْضَاهُ” kelimesinde yer alan zamir, aslına riayetden uzatılmadan okunur. Çünkü “يَرْضَاهُ” şeklinde olan bu fiilde cezmi sebebiyle elif düşmüştür. Dolayısıyla Asım kıraatında bu kelime, harekeyi zayıf bir sesle hızlıca okumak anlamına gelen ihtilas ve çekilmeden okunur.

Uyarı: هَاءِ :Hâ' harfleri, yukarıdaki kurala uyularak uzatılarak okunmazlar. Çünkü bunlar, kelimenin asıl harfi olup zamir değildirler.

2. Zamirin Uzatılmaması

2.1. Zamirden önceki harf, med harflerinden biri ise zamir uzatılmadan okunur.

فِيهِ ، خُدُوهُ ، وَ اجْتَبَاهُ ، وَ هَدَاهُ ، آتَيْنَاهُ ، لِأَخِيهِ

2.2. Zamirden önceki harf, sâkin (cezmlî) ise zamir uzatılmadan okunur.

إِلَيْهِ ، عَلَيْهِ ، حَمَلْتَهُ ، مِنْهُ ، فَأَعْبُدُهُ ، يَأْخُذُهُ ، فَبَشِّرْهُ

2.3. Zamirden sonra gelen harfin harekesi yoksa zamir vasl halinde uzatılmadan okunur.

لَهُ الْمُلْكُ ، أَنَّهُ الْحَقُّ ، كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ

Not 1: Tabî medde, med harfleri her zaman açık olarak görülmez. Kur'an-ı Kerim'de bazı üstünlü harfler, kendilerinden sonra elif varmış gibi uzatılarak okunur. Okunması kolay olsun diye bu harflerin üzerine dik ve kısa bir uzatma işareti (') konur. Bu işaretlere “asar” dendiği rivayet edilir. Fakat esasen bu işaretler birer küçük elifdir. Resmu'l-mushafa uygunluk meselesinden ötürü elifsiz yazılırlar. Avâm tabakasının elifsiz okuma kaygısıyla da âlimler tarafından dik fetha işareti konmuştur.

إِنرَاهِيمُ ، مَلِكَةٌ ، أَمَنَ ، عَدُوَّةَ ، طُهُ

Not 2: Furkan 69. âyetinde yer alan (فِيهِ مُهَانَا) lafz-1 celilindeki zamir, kendinden önce med harfi geliyor olmasına rağmen Âsım kırâatında Hafs burayı (فِيهِ مُهَانَا) şeklinde uzatarak okumuştur. Bunun iki sebebi vardır. Birincisi: Manasındaki dehşetli azaba tenbih ve ikaz içindir. İkincisi: Zamir (هـ)'nin esresinden sonra mîm (م) harfinin ötresine süratle geçmekte ortaya çıkan güçlük ve külfeti kaldırmak içindir.

ÖZET

Müfred müzekker gaib olan “ هـ ” zahirinin kıraatlara göre değişik hükümleri vardır. Asım kıraatının Hafs rivayetine göre bu zamirler, kendilerinden önceki harf harekeli olursa uzatılırlar.

Eğer kendilerinden önceki harf harekeli değil, sakin ise o zaman uzatılmazlar. Vakıf halinde ise, zamirler sürekli uzatılmadan okunurlar.

Asım kıraatının Hafs rivâyetinde bu kuralların bazı istisnasları vardır. Örneğin,

-Kelimenin asıl harfi olup zamir olmayanlar böyledir.

-“يَرْضَاهُ” kelimesinde yer alan zamir, aslına riayeten uzatılmadan okunur.

-Furkan 69. âyetinde yer alan (فِيهِ مُهَانَا) lafz-ı celîindeki zamir, uzatılarak okunur. Diğer örnekler için metinde geçen detaylara bakınız.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. **خُدُوهُ** Aşağıdakilerden hangisi bu kelimedeki bulunan zamirin durumuyla alakalı verilmiş doğru bilgidir?

- a) Uzatılmaz
- b) Uzatılır
- c) Kısaltılarak okunamaz
- d) Vakıf durumunda hafzedilir

2. Aşağıdakilerden hangisi “zamîr” olgusunun anlamıdır?

- a) Güzelleştirmek
- b) Gizlemek
- c) Açığa vurmak
- d) Açıklamak

3. Dik ve kısa bir uzatma işareti (') olan bu fethanın adı aşağıdakilerden hangisiyle ifade edilmiştir?

- a) Asam
- b) Aras
- c) Aşar
- d) Asar

4. **فَوَائِهِ** kelimesi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- a) Zamir vardır
- b) Zamir yoktur
- c) Zamir uzatılarak okunur
- d) Vakf edildiğinde hâ harfi hafzedilir

5. **وَإِذَا كَالُوهُمْ** ayeti ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi doğrudur?

- a) Ayette altı çizili yerde zamir uzatılarak okunur
- b) Altı çizili yerde tesniye zamiri vardır
- c) Altı çizili yerde uzatmaya uygun bir zamir yoktur
- d) Ayette sılâ zamiri var

ON İKİNCİ HAFTA

ÜNİTE XII: UYGULAMA

KONULAR:

- **YÜZÜNE OKUMA** (Kur'ân-ı Kerim'i Karşılıklı Okuyarak Tecvid Konularını Usulüne Uygun Olarak Tatbik Etmek)

- **5. CÜZÜN İLK 10 SAYFASI**

- **EZBER: ÂYETE'L-KÜRSÎ, ÂMENE'R-RASÛL, LEV ENZELNÂ, BAKARA 1-5, BAKARA 152-157**

ON ÜÇÜNCÜ HAFTA

ÜNİTE XIII: SEKTE VE HÂ-İ SEKT

KONULAR

1. Sekte'nin Tanımı
2. Sekte Veçhini Uygulayan İmamlar
3. Sekte'nin Özellikleri
4. Sekte'nin Hükümü
5. İmâm Âsım'ın Hafs Rivayetine Göre Sekte Yapılan Yerler
6. Sekte Hâ'ları (Hâ-i Sekt)

AMAÇLAR

1. Sekte veçhinin farklı ilim dallarını (kırâat, müzik, nahiv gibi) ilgilendiren bir konu olduğunu öğrenmek
2. Manayı bozacak şekilde bir okuma hatasına düşmemek
3. Tilâvet esnasında tonlama ve nağme yapabilme imkânı bulmak
4. İmam Âsım'ın yanı sıra diğer kırâat imamlarının ne tür sekte veçhi uyguladıklarını öğrenmiş olmak
5. Kelimenin aslından olan hâ'lar ile hâ-i sekti ayırt edebilmek

HAZIRLIK SORULARI

1. Sekte deyince ne anlıyorsunuz, araştırınız?
2. Bir kelimedede yapılan sektenin mana üzerinde ne gibi bir etkisi olabilir, araştırınız?
3. Kur'ân'da sekte ile okunan kaç yer mevcuttur, araştırınız?
4. Kur'ân'da vukû bulan sâkin hâ harflerinin hepsinde bu hükümler geçerli midir, araştırınız?
5. Bu hükümlerin tatbik edilmesinin Kur'ân'ı dinleyenler üzerindeki etkisini irdeleyiniz?

SEKTE VE HÂ-İ SEKT

1. Sekte'nin Tanımı

Sekte, lügatte “susmak”, “iki nağme arasını soluk almaksızın ayırmak” demektir. Tecvid ıstılahında ise şöyle tarif edilir: (السُّكْتَةُ : قَطْعُ الصَّوْتِ بِغَيْرِ التَّنْفِيسِ) “Sekte: nefes almaksızın sesi kesmektir.” İbnü'l-Cezerî sekteyi şöyle tarif eder:

السُّكْتَةُ: هُوَ عِبَارَةٌ عَنْ قَطْعِ الصَّوْتِ زَمَانًا هُوَ دُونَ زَمَنِ الْوَقْفِ عَادَةً مِنْ غَيْرِ تَنْفِيسٍ

“Sekte: sesi, nefes almaksızın, âdet olarak vakf zamanından daha kısa bir müddet kesmekten ibarettir”. (en-Neşr, 1/240).

Kırâat bilginleri arasında aynı mânâyâ gelen çeşitli terimler (ıstılahlar) kullanılmıştır:

- Sekte-i Yesîre
- Sekte-i Kasîra
- Vakf-ı Yesîre
- Vakf-ı Hafife
- Küçük Vakf
- Sekte-i Latife
- Sekte-i Hafife
- Sekte-i Hafiiye

2. Sekte Veçhini Uygulayan İmamlar

Başta **Hamza b. Habîb** olmak üzere **İbn Zekvân**, **Hafs**, **Ebû Ca'fer**, **Ruveys** ve **İdris** sekte veçhini uygulayan kırâat imamlarıdır. Ayrıca sure sonundan müteakip surenin başına geçiş yaparken **Verş**, **Ebû Amr**, **İbn Âmir** ve **Ya'kûb** sekte veçhi uyguladılar. Sekte veçhini en fazla uygulayan kırâat imamı **Hamza b. Habîb** olup, o, Kur'ân'da geçen tüm medd-i munfasıl ve medd-i muttasıllarda, ayrıca sükûn ve lâm-ı tariftten sonra gelen hemzelerde sekte veçhi uygular.

Ebû Ca'fer ise kendine has bir kırâat stili olmak üzere bazı sure başlarında yer alan *Hurûfi Mukattaa*'nın (*Kesik Harfler*) her birinde sekte veçhi uygular.

3. Sekte'nin Özellikleri

a) Sekte, vasla mahsustur. Yani aralarında sekte uygulanan kelimeler ayrılarak birincide durulup nefes alınırsa sekte yapılmamış olur, vakf yapılmış olur.

b) Sekte sâkin harf üzerinde yapılır. Hareke veya tenvin üzerinde sekte yapılmaz. Varsa tenvin düşürülür ve harf-i med üzerine sekte yapılır.

c) Sekte sahih bir rivayete ve nakle dayanarak yapılır. Rastgele bir yerde sekte yapılamaz.

4. Sekte'nin Hükümü

Âsım kırâatının Hafs rivayetine göre Kur'ân-ı Kerim'de dört (4) yerde sekte yapılmaktadır. Diğer kıraat imamlarının hiç birisi, bu dört yerde sekte yapmamaktadır. Dolayısıyla sektenin hükmü caizdir.

5. İmâm Âsım'ın Hafs Rivayetine Göre Sekte Yapılan Yerler

Rivayet-i Hafs'a göre 4 yerde sekte vardır:

5.1. Kehf suresi 1-2. ayetler arasında: (...عَوَجًا * قَيِّمًا...)

Sekte sebebi:

Burada sekte yapılmasının sebebi; (عَوَجًا) kelimesinden sonra gelen (قَيِّمًا) kelimesini beyan ve açıklamak içindir. Sıfat-mevsûf gibi algılanmasını önlemek içindir. Bu noktada şunu belirtmek gerekir: Gerek burada gerekse diğer sektelerde sekte yapmanın asıl sebebi **riyayet / nakildir**. Yani bu kırâat veçhinin bize rivayet yoluyla bu şekilde intikal etmesidir. Diğer gerekçeler ise yorum kabilinden yapılan yaklaşımlardan ibarettir.

Hükümü: Vakf evlâ, sekte caiz.

Ayet sonu ve “vakf-ı nebî” olmasından dolayı vakf yapmak evlâdır. Vasıl durumunda iki vecih caizdir:

a) Sekte yapılır.

b) Sekte'siz de caizdir. (ihfa yaparak geçiş yapılır.)

Ayrıca bu ayette başka hiçbir kırâat imamı sekte yapmamıştır.

5.2 . Yâsîn suresi, 52. Ayet (مِنْ مَّرْقَدِنَا ، هَذَا):

Sekte sebebi:

Burada da sıfat-mevsufa sebebiyet vermemek için sekte yapıldığı görüşü beyan edilir. Ayrıca sekte'den önce (مَّرْقَدِنَا) kelimesi ile kâfirlerin sözü bitmekte, sekte'den sonraki (هَذَا) kelimesi ile de mü'minlerin veya meleklerin sözleri başlamaktadır. Bu iki sözü başka başka kişilerin söylediğinin açıkça anlaşılması maksadıyla burada sekte yapılır.

Hükümü: Vakf evlâ, sekte caiz.

Bu kelimede lafız ve mananın tam olması sebebiyle, vakıf yapmak evladır. Bu ayeti sekte'siz okumak da caizdir. Dikkat edilirse burada en kuvvetli Secâvend olan (م) harfi (Vakf-ı lâzım) mevcuttur. Zaten burada Hafs'tan başka sekte yapan kırâat imamı da yoktur.

5.3. Kıyâme suresi 27. ayet (وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ):

Buradaki sekte “men” kelimesi üzerinde sükûn ile icrâ edilip ardından gelen “râ” harfine idğam yapılmaz. Ayrıca âyet ortasında ve bulunduğu yerde hiçbir durak işareti yoktur.

Sekte sebebi:

Bazı âlimlere göre burada imam Hafs'a göre yapılan sektenin sebebi mana ile alâkalıdır. Zira burada sâkin nûndan sonra “râ” harfi geldiği için aslında idğâm-ı bilâğunne yapılmalıdır (مَرَّاقٍ). Fakat ayrı ayrı iki kelime olduklarını açıklamak için sekte yapılır. Arapça'da (مَرَّاقٍ) kelimesi “çorba karıştıran, çorbacı” anlamlarına gelir. Oysa âyette okuyup üfleyerek son müdahaleyi yapacak ve böylece son nefesini vermekte olan çaresizleri kurtaracak bir kişinin olup olmadığından bahsedilmektedir. Fakat yukarıda da değinildiği üzere genel anlamda kırâat vecihlerinin aktarımında ve uygulamalarında mana ve hikmet/illet değil de daha çok “rivayet” esas alındığından buradaki hakiki sebep söz konusu imamın bu kırâati bize nakil yoluyla ulaştırmış olmasıdır. Bu hüküm diğer sekte yerleri için de geçerlidir.

Hükmü: Sekte evlâ, vasl caiz.

Bu örnek üzerinde sekte yapmak evladır. Sekte'siz (idğam yaparak) de caizdir. Bu örnek üzerinde de, Hafs'ın dışındaki diğer kırâat imamlarının hiç birisi sekte yapmamıştır.

5.4. Mutaffifîn suresi 14. Ayet (كَلَّا بَلْ رَانَ):

Buradaki sekte sükûn üzerine olup âyet ortasında ve durak olmayan bir yerdedir.

Sekte sebebi:

Normalde burada idğâm-ı mütekâribeyn dediğimiz tecvîd kaidesi icrâ edilerek (بَرَّانَ) şeklinde okunması gerekecekti. Ancak böyle bir okuyuş anlam bozukluğuna sebep olacaktır. Arapça'da (بَرَّانَ) kelimesi “küpçü” anlamına gelir. Oysa âyet-i kerîmede üzeri pas bağlayan kalplerden bahsedilmektedir.

Hükmü: Sekte evlâ, vasl caiz.

Bu örnek üzerinde de sekte yapmak evladır. Sektesiz de caizdir. (بَرَّانَ) şeklinde idğam yapılarak da okunur. Ayrıca bu kelimede de Hafs'tan başka hiçbir kırâat imamı sekte yapmamıştır.

6. Sekte Hâ'ları (Hâ-i Sekt / هَاءُ السَّكْتِ)

Kelimenin aslından olmayan, müstakil bir anlam da taşımayan, yalnız bulunduğu kelimenin son harfinin harekesini korumak için bazı kelime sonlarında görülen “hâ“ (هـ) harflerine denir.

Kur'ân-ı Kerîm'de (yukarıda sayılan) normal sektelerin dışında dokuz yerde, yedi kelime üzerinde daha sekte yapılır. Yine sadece vasl halinde ortaya çıkan bu sektelere “sekte hâ”ları denir.

سُلْطَانِيَّةٌ ، كِتَابِيَّةٌ ، مَالِيَّةٌ ، لَمْ يَنْسَنَّهُ ، فَبِهَذَا هُمْ اِقْتَدَوْهُ ، حِسَابِيَّةٌ ، مَا هِيَ

Bu kelimelerin sonundaki (هـ) harfleri kelimenin aslından değildir. Bu kelimelerin sonuna yerleştirilmesinin sebebi son harflerinin harekelerinin korunması için olup zamir olan “hâ” ile karışmasın diye de cezimli olarak yazılırlar. Hem vakf halinde hem de vasl halinde dâima sâkin olduğu için uzatılmaları da câiz değildir.

Bizim kırâatimizde söz konusu hâ'lar, vasıl ve vakf halinde sâkin okunur. Hafif bir sekte yapmak caiz olduğu gibi terki de caizdir. Sekte ise evlâdır. Bazı kırâatlerde ise vasıl halinde hâ harfi okunmayarak telaffuzdan düşer.

ÖZET

Kur'an tilâvetinde önemli bir yer tutan sekte veçhinin bazı kıraat imamları tarafından farklı şekillerde icra edilmesi, hem musiki hem de ses-anlam ilişkisi bakımından eşsiz bir bedii güzellik ve zenginlik oluşturmaktadır. Sekte veçhinde hem lafız hem mana güzelliği söz konusu olmakla birlikte mana boyutunun daha ön plana çıktığı bir realitedir. Kıraat için harika bir telaffuz zenginliği sayılan bu veçhin hatasız biçimde ve ustalıklı bir şekilde eda edilmesi esastır. Bunun için sekte veçhinin çok iyi biçimde kavranılması ve mükemmel bir şekilde icra edilmesi esastır.

Sekte: “Nefes almaksızın sesi kesmektir”. Sekte veçhini uygulayan imamlar şunlardır: İbn Zekvân, Hafs, Ebû Ca'fer, Ruveys, İdris, Verş, Ebû Amr, İbn Âmir, Ya'kûb ve Ebû Ca'fer.

- Sekte, vasla mahsustur.
- Sekte sâkin harf üzerinde yapılır.
- Sekte sahih bir rivayete ve nakle dayanarak yapılır. Bunlar sektenin özellikleridir.

Âsım kırâatının Hafs rivayetine göre Kur'ân-ı Kerim'de dört (4) yerde sekte yapılmaktadır.

1. Kehf suresi 1-2. ayetler arasında: (...عَوَجًا * قَيْمًا...)
2. Yâsîn suresi, 52. Ayet (مِنْ مَرْقَدِنَا ، هَذَا)
3. Kiyâme suresi, 27. Ayet (وَقِيلَ مَنْ ، رَاقٍ)
4. Mutaffifîn suresi, 14. Ayet (كَلَّا بَلْ ، رَانَ)

Kur'ân-ı Kerîm'de (yukarıda sayılan) normal sektelerin dışında dokuz yerde geçen yedi kelime üzerinde daha sekte yapılır.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi sektenin bilinen isimlerinden biri değildir?

- a) Vakf-ı Sâkite
- b) Vakf-ı Hafife
- c) Küçük Vakf
- d) Sekte-i Latife

2. Aşağıdaki imamlardan hangisinin adı sekte veçhini uygulayanlar arasında sayılmaz?

- a) İmam Hamze
- b) İbn Zekvân
- c) Ruveys
- d) İbn Kesîr

3. Sekte veçhini en fazla uygulayan kırâat imamı aşağıdakilerden hangisidir?

- a) İbn Zekvân
- b) Hamza b. Habîb
- c) İdrîs
- d) İbn Âmir

4. كَلَّا بَلْ رَانَ ayetinin sekte ile okunmasının asıl sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Sekte yapılmadığı takdirde anlamın değişmesinden
- b) Sekte yapmak imamlardan tarafından ittifakla vacip olduğundan
- c) Kelime “küpçü” anlamına geleceğinden
- d) Bu kırâatin bize nakil ve rivayet yoluyla gelmiş olmasından

5. سُنْطَائِيَّة kelimesinin sonunda bulunan hâ'nın tam adı nedir?

- a) Hâ-i kinâye
- b) Hâ-i vakf
- c) Hâ-i ârız
- d) Hâ-i sekt

ON DÖRDÜNCÜ HAFTA

ÜNİTE XIV: UYGULAMA

KONULAR:

- **YÜZÜNE OKUMA** (Kur'ân-ı Kerim'i Karşılıklı Okuyarak Tecvid Konularını Usulüne Uygun Olarak Tatbik Etmek)

- **5. CÜZÜN İLK 10 SAYFASI**

- **EZBER: GENEL EZBER TEKRARLARI**

KAYNAKÇA

- Altıkulaç Tayyar, *Tecvîdü'l-Kurân*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1992;
- Atiyye Kâbil Nasr, *Ğâyetü'l-Mürîd fî İlmi't-Tecvîd: Mektebetü'l-Harameyn*, Riyâd, 1409/1988;
- Atauni İlitam Programı, Kur'ân-ı Kerim Ders Notları, 2012;
- Buhâri, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl: *Sahîhü'l-Buhârî*, thk. Mustafa Dîb el-Buğâ, 4.bs., C:I-VI, Dimaşk, Dâru İbn Kesîr, Beyrut, el-Yemâme, 1993/h. 1414;
- el-Birgivi, Muhyiddin Muhammed b. Pir Ali: *ed-Dürrü'l-Yetim fî't-Tecvid*, İzmir 1301;
- Çetin Abdurrahman, *Kur'ân Okuma Esasları*, Emin Yayınları, Bursa, 2009;
- Debreli Hoca Abdülkerim; *Mizanü'l-Hurûf ve Şifâü'l-ebdân*, İstanbul, 1305;
- Emin Çimen, Abdullah: *Hafızlık Tarihi ve Türkiye'de Hafızlık Kurumunun İşlevselliği*, İstanbul, Sayfa Dijital Baskı, 2010/h. 1431;
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as el-Ezdî es-Sicistânî: *Sunenu Ebî Dâvûd*, thk. Şuayb el-Arnaût, Muhammed Kâmil Karabelli, C:I-VII, Dimaşk, Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 2009/h. 1430;
- Ebu'l-Feth Osman İbn Cinnî, *el-Muhteseb fî tebyîni vucûhi şevâzzi'l-kirâât ve'l-îdâhi anhâ*, Kâhire: Vizâretü'l-evkâf-el-Meclisu'l-A'lâ li'ş-şuûni'l-İslâmiyye, 1999;
- İbnü'l-Cezerî, Ebu'l-Hayr Muhammed b. Muhammed, *en-Neşr fî'l-Kirâati'l-Aşr*, thk. Ali Muhammed ed-Debbâ', Dâru'l-Küttâbi'l-Arabî, Beyrut, tsz.;
- İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd Ebû Abdillâh el-Kazvinî, *Sünenü İbn Mâce*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, tsz.;
- İbn Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî: *el-Musned*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir, Hamza Ahmed ez-Zeyn, C:I-XX, Kahire, Dâru'l-Hadîs, 1995/h. 1416;
- İbnu'l-Enbari, Ebu Bekr Muhammed b. el-Kâsım: *el-Vakf ve'l-İbtida*, tahk. Muhyiddin Andurrahman Ramazan, Dimaşk, 1971;
- el-İsfehânî, Râğıb Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal: *Müfredâtu elfâzi'l-Kur'ân*, thk. Safvân Adnân Dâvûdî, 5. bs., Dimaşk, Dâru'l-Kalem, 2011/h. 1432;
- Karaçam İsmail, *Kur'ân-ı Kerîm'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991;
- Karaçam, İsmail: "Anahatlarıyla Kıraat İlmi ve Tarihi Gelişimi", *Kur'ân ve Kıraati Sempozyumları Kitabı (II. Kur'ân ve Kıraati Sempozyumu)*, İstanbul, 2003/h. 1424;
- Karakılıç Celâleddin *Tecvîd İlmi*, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1972;
- Muhammed Mekkî Nasr, *Nihâyetü Kavli'l-Müfid fî İlmi't-Tecvîd*, Kahire, 1308;

- Muhyiddîn Abdulkadir el-Hatip, *Kifâyetü'l-Müstefîd fî Fenni't-Tecvîd*, Vezâretü'l-Evkâf ve's-Şuûnü'd-Dîniyye, Bağdat, 1402/1982;
- Maşalı, Mehmet Emin: *Tarihi ve Temel Meseleleriyle Kıraat İlmi*, 1. bs., İstanbul, Otto Yay., 2016/h. 1438;
- Müslim, el-Haccâc Ebü'l-Huseyn el-Kuşeyrî en-Nîsâbü'rî: *Sahîh-u Muslim*, haz. Muhammed Sâlih Hâşim, C:I-IX, Beyrut, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994/h. 1415;
- Muhaysin, Muhammed Sâlim, *el-Mühezzeb fî'l-Kıraati'l-Aşr*, Kahire, 1978;
- Saçaklızâde, Muhammed b. Ebî Bekr el-Maraşî, *Cuhdü'l-Mukill*, thk. Sâlim Kaddûrî el-Hamed, Dâru İmâr, Ammân, 1422/2001;
- Sarı, Mehmet Ali, *Kur'an'ı Güzel Okuma Yolları*, İstanbul, 2000;
- Sağman, Hafız Ali Rıza, *İlaveli Yeni Sağman Tecvidi*, Bahar Yayınevi, İstanbul, 1958:
- es-Suyûtî, Hafız Celâleddin Abdurrahman b. Ebîbekr, *el- İtkân fî Ulûmi'l-Kur'an*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhim, Mektebetü'l-Asriye, Beyrut, 1408/1988;
- Temel, Nihat, *Kur'an Kıraatında Vakf ve İbtidâ*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfi Yayınları, İstanbul, 2016;
- Tetik, Necati, *Cezeri İlaveleri Karabaş Tecvidi*, İhtar Yayınları, Erzurum, 1993.
- Tetik, Necati: "Türkiye'de Başlangıcından Günümüze Kadar Kıraat İlminin Öğretiminde Takip Edilen Usul Ve Esaslar", *Kur'an ve Kıraati Sempozyumları Kitabı (II. Kur'an ve Kıraati Sempozyumu)*, İstanbul, 2003/h. 1424;
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ: *el-Câmiu'l-Kebîr*, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf, C:I-VI, Beyrut, Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1996;
- Ünlü, Demirhan, *Kur'an-ı Kerimin Tecvidi*, Ankara, 1978;
- Zemaşerî, Ebul-Kasım Cârullah Mahmûd b. Ömer, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvili fî Vücûhi't-Te'vîl*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1415/1995;
- Zerkeşî, Ebû Abdillâh Bedruddin Muhammaed b. Abdullah: *el-Burhân*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1988;
- Zurkânî, Muhammed Abdu'l-Azîm: *Menâhilu'l-İrfân fî Ulûmi'l-Kur'an*, C:I-II, Beyrut, Dâru İbn Hazm, 2006/h. 1427.